

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել ստիկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

16674

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԶԱՀԱԿԻՐ» ԹԻԻ 9

ՄԱՅԱՐ-ՆՕՎԱ

ՏԱԳԵՐ

Տպ. «Հրազդան»

Պեյրուք

1931

ՅՂԻ. 99

Ս - 18

Հրահանգ
Կրթության նախարարությանը

ՀԿ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՋԱՀՍԿԻՐ» ԹԻԻ 9

891 99
Ա-18

ՄԱՅԱՐ-ՆՕՎԱ

ՏԱՂԵՐ

2003

Տպ. «Հրազդան»
Պետրոպ
1931

56423-ահ

1722- 70

ՍԱՅԱԹ-ՆՕՎԱ

Ասկէ մօտաւորապէս երկու հարիւր տարի առաջ Հայէպէն մղսսի մը (*) բախտ փնտռելու մտադրութեամբ կ'անցնի Վրաստան, կը հաստատուի Քիֆլիա քաղաքը, ու կ'ամուսնանայ Հաւլարարցի աղջկան մը հետ: Այս ամուսնութենէն կը ծնի իրենց մանչ զաւակ մը՝ Արուսիին (Յարութիւն): Ծնողքը մանուկ հասակէն Յարութիւնը աչկերտ կու տան ջուլհակի մը մօտ:

Օժտուած բնական տաղանդով մը և արթնամիտ, կարճ ժամանակի մէջ ան կը տիրանայ իր արհեստին, ու նոյնիսկ կը հնարէ մեքենայ մը, որով փոխանակ կտաւը փողոցին մէջ հենելու, ինչպէս մինչև այդ ատեն սովորութիւն էր, կը հենէ ու կը գործէ աշխատանոցին մէջ:

Երիտասարդ ջուլհակը սակայն շատ կանուխէն կը զգայ իր մէջ զերթողական հուրը. «Ան որ պտուղ պատ պահելով գլուխ է դնում ամէնան խաղին, ու Ս. Կարապիտի կարողութենով սովորում է քամանչէն, ու չօնգուրն ու ամբուրէն:»

Իր մէջ յառնող սիրոյ առաջին կրակին հետ ան կը սկսի տաղեր յօրինել: Իր քնարական անդրանիկ փոր-

(*) Սայաթ-Նովայի մասին այս ծանօթութիւնը քաղած ենք Գէորգ Ախվերդեանի «Սայաթ-Նովա» գործէն՝ հրատարակուած Մոսկուա 1852 ին:

ձերն ու երգերը կը յղանայ իր մադոգին ռիթմին հետ ու իրիկունը երբ տուն կը վերադառնայ՝ իր հոգին ալեկոծող ներքին յոյզերը կը նետէ քամանչէին պորտին վրայ ու միասին կ'երգեն հայ բանաստեղծութեան ամենէն ինքնատիպ ու հրաշալի տաղերը: Այսպէս հայ ջութակը կը դժէ իրեն համար փառքի ուղին, ու կը դառնայ իշխանաւորներու և արքաներու դարպասին անզուգական գուսանը, — հայ ժողովրդական մեծ հագներգուն՝ Սայաթ-Նովան:

Տարիներ չարունակ անոր քամանչէին թրթռուն երգը ժողովրդական լայն խաւերուն համար կը դառնայ խորհրդանիշ սիրոյ փոթորկայոյզ հեծկտանքներու ու կենդանի արտայայտիչ մարդկային հոգին ալեկոծող խորունկ ցաւերու:

Ու իր երգը կ'արձագանդէ աւանէ աւան ու քաղաքէ քաղաք. զայն կ'երգեն հայն ու վրացին, թաթարն ու թուրքը հաւասարապէս:

Տարօրինակ զգայնութեամբ մը սակայն, այս գերազանցօրէն աշխարհիկ քնարահարը կը թեքի դէպի կրօնքի միսթիք ոլորտներուն մէջ, մինչև ուրազուսը իր անխոցելի ստեղծագործութեանց:

«Բաս սիեյաւ՝ դուևիա վաղիա իմիւս — Օնու իչուն սոյբաթ սագգան դօրխարամ:» (*)

Այս մտածումը զինք կ'առաջնորդէ դէպի Հաղպատու Ս. Նշան վանքը, ուր արեղայ կը ձեռնադրուելի ան, լքելով իր կինն ու զաւակները:

Յայտնի չէ իրական թուականը Սայաթ-Նովայի կրօնական ուխտին: Գ. Ախրվերդեան, կը կարծէ թէ

(*) Ո՛ր, կ'ըսեն թէ աշխարհս երազ է եղեր, ուրեմն կը վախնամ սոյբաթ էն սագէն:

հայ ժողովրդական մեծ երգիչը 58 տարեկան պէտք է եղած ըլլայ աշխարհական կեանքէն հեռացած պահուն:

Իրականին մէջ մենք չունինք որոշ տեղեկութիւններ նոյնպէս Սայաթ-Նովայի վանական կեանքի վերաբերմամբ:

1795 թուականին Աղա-Մահմէդ-Խանի հեծելազօրքը կ'արշաւէր դէպի Վրաստանի սահմանները: Սայաթ Նովա կը մտաբերէ իր չորս զաւակները, Մելիքսեդ, Օնան, Սառա և Մարիամ, ու վերահաս վտանդէ մը զանոնք զերծ պահելու հայրական գործով կ'ալեկոծի իր հոգին, ու անա կը փութայ Թիֆլիս: Անմիջապէս կը զրկէ զանոնք ապահով վայր մը՝ Մօզզօկ, Հազիւ թէ փրկած էր զաւակներուն կեանքը՝ երբ պարսիկ զօրքերը կը մտնեն Թիֆլիս արիւն ու սուր սփռելով չորս դին: Հաղպատու առաջնորդարանը որ բերդի ստորոտը կը գտնուէր, կը կրէ քաղաք խուժող զօրքին առաջին բարբարոսութիւնը: Աղա Մահմէտ Խանի ընակը կը մտնէ ներս վանքէն ու ջարդը կ'սկսի: Կը պատմուի թէ նոյն պահուն աղօթքի մէջ կը գտնուէր աննման հայ քերթողը, որուն մօտենալով զօրքերը կը պահանջեն ուրանալ իր հաւատքը և դուրս ելլել եկեղեցիէն:

Բայց ան որ իր կրօնքին համար ուրացած էր աշխարհիկ կեանքին բերած ամբողջ փառքն ու երջանկութիւնը՝ կը մերժէ կտրուկ, ու կ'իյնայ պարսիկ թուրերու տակ, աղաղակելով. «Չըխմանամ քիսատան, տօնմանամ իսադանս» (*):

(*) Չեմ դուրս գար եկեղեցիէն, չեմ ուրանար Յիսուսը:

Այսպէս եղերական վախճան մը կ'ունենայ 1795 Սեպտեմբեր ամսուայ մէջ, հայ աշուղական գրականութեան ամենէն ինքնատիպ ու փայլուն դէմքերէն Սայաթ-Նօվան, որուն հմայքը երկու դար վերջը կը վայելէ շատ աւելի մեծ ժողովրդականութիւն սահմանէն անդին՝ կովկասի մէջ և Հայաստան, տակաւ արուեստով ոգեւորուող երիտասարդ սերունդի մը ուշադրութեան ու հիացումին առարկայ դառնալու համար ամէն ուրեք՝ առհասարակ:

*
* *

Սայաթ-Նօվայի աշուղական գործունէութիւնը կը հաշուուի տասնութը տարի ընդամէնը: Այս ժամանակամիջոցին ան գրած է 46 հայերէն տաղեր, 114 թրքերէն երգեր և բաղմամբիւ վրացերէն բանաստեղծութիւններ և երգեր:

Ներկայ հատորը իր մէջ կ'ամփոփէ իր հայերէն տաղերը, այն զոր իր թանկագին աշխատութեան մէջ ներկայացուցած է Գէորգ Ախվերդեան:

Այս հրատարակութեան առթիւ մենք կը պահենք անփոփոխ Սայաթ-Նօվայի ուղղագրութիւնը կծելով հատորին ետին բառացանկ մը քերթուածներու մէջ կիրառուած օտարամուտ բառերու և ասութեանց:

Սայաթ-Նօվայի անունը հանրածանօթ է ա՛յլ: Իր տաղանդին հմայքը երկու դար վերջ այսօր կը ճառագայթէ հայ աշուղական գրականութեան հորիզոնին վրայ: Զայն կը ճանչնան մտաւորականն ու ռամիկը, երիտասարդն ու պատանին: Բայց, իր տաղերուն մեծամասնութիւնը իրականին մէջ չեն ճանչնար նոյն իսկ

մեր գրադէաներէն շատերը, զանց կ'առնենք այլեւ մտաւորարաններու փաղանգը, որ գրականութիւնը կը սիրէ ու կը կարդայ, երբ ան շօշափելի է, այսինքն երբ հեղինակին գործը տպագրական ճամբով իրեն ներկայացուած է:

Դժբախտաբար այդպէս չէ Սայաթ-Նօվայի գործը: Ան շատոնց սպառած՝ կը մնայ անհաղորդ մանաւանդ Արեւմտահայերուս:

Ներկայ հրատարակութիւնը այդ պակասը լրացնող փորձ մըն է, ոչ աւելի: Զեռնարկին յաջողութիւնը հարթէ հաւանօրէն յանդգնութիւններու նման քայլ մը մոռացուած հայ տաղանդի պանթէոնէն ներս՝ զանոնք անգամ մըն ալ լոյսին հանելու և նոր սերունդին հոգին անոնց հանձարին ճառագայթով լուսաւորելու համար: Ասիկա նուիրական պիտի ըլլար, այս օրերուն մանաւանդ, երբ մեր տառին ու երգին օծութիւնը եղերական պայմաններու դաժան արհաւիրքը կ'ապրի:

Ի՛նչ խօսք, որ հայ գուսանին քնարը կը կրէ տոհմիկ հանձարին կապուած ստեղծագործութեան կարեւոր բաժին մը, այս մարզին մէջ ևս իր գործին ընդհանրացումը պիտի նպաստէ հայ քնարերգութեան ինքնատիպ երանգին ու թրթուումին խորացման, բան մը, որմէ դժբախտաբար խելայեղ զարտուղութեամբ կը հեռանայարդի մեր բանաստեղծութիւնը:

Ու ասիկա ոչ միայն զանցառելի պարագայ մը չէ, այլ կը կազմէ հիմնական նպատակն իսկ սոյն հրատարակութեան:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶԸ

Ամեն սագի մեջըն գոված դո՛ւն քամամ դասն իս, քամանչա •
 Նախագ մարք քիզ չ'ի կանա քաննի դուն նրա պասն իս, քամանչա •
 Ղաստ արա՛ ել լավ օրերուն եղիվըն հասնիս, քամանչա •
 Քիզ ինձնից օ՛վ կանայ խրի՛ առուղի բասն իս, քամանչա •

Անգանըդ երժարեն պիտի, գրուխըդ շավահիր քարած,
 Կուրըդ շիրմայեմեն պիտի, փուրըդ սաղափով ճախտ արած,
 Սիւրդ օսկեն քառած պիտի, երկարըդ փանջարա արած
 Օչ օվ դիմերըդ չ'ի գիդի՛ լալ ու արմասն իս, քամանչա •

Ճիպուտըդ վարաղնած պիտի՛ քահր ունենայ հազար ունգով •
 Չարըդ ուտի կուղեն պիտի՛ վուր դուն խօսիս քաղցր հանգով •
 Շասին զարթուն կու լուսացցնիս, ասին կու բնեցնիս քանգով •
 Անուտահամ գիցով լիբըն դո՛ւն օսկե քասն իս, քամանչա •

Ածողիդ երկու կու շինիս • առաչ չայի դափա գ'ուզիս •
 Կու մեճըրվիս այիվնումըն, պարապ վախտի քափա գ'ուզիս •
 Եփ վեր գու քաս մեշլիսումըն քաղցր գոլ ու սափա գ'ուզիս
 Բօլօրըդ գօզալիս քարած մեշլիսի կեսն իս, քամանչա •

Շաս քիսուր սիրս կու խընդացնիս, կու կըտիս հիվընդի դուղըն •
 Եփ քաղցր ձայնըդ վի կօնիս՝ քաց կու՛լի հիդըդ խաղօղըն •
 Խալխին քս իլքիմազն արա՛ ասին «Ապրի քու ածողըն» •
 Քանի սաղ ք Սայեսթ-Նօվեն, աս քան կու քանիս, քամանչա •

Բ

Թեզուզ ֆու ֆաւրն մարֆրիս սան բրօյի բրօյի .
 Թեզուզ ֆու ֆաւրն ալմաս սան բրօյի բրօյի ,
 Յա՛ր , չ՛իմ սա , չ՛իմ հիռացնի ֆի՛զ ֆու եարեմեն ,
 Բարեբարեմեն :

Չ՛իմ ֆաւլի եկած մահեմեն ,

Րադիփի սրված ահեմեն .

Թեզուզ ռադամ գայ Շահեմեն ,

Յա՛ր , չ՛իմ սա , չ՛իմ հիռացնի ֆի՛զ ֆու եարեմեն ,
 Բարեբարեմեն :

Թեզուզ ֆու ֆաւրն ալմաս սան բրօյի բրօյի .

Թեզուզ ֆու ֆաւրն մարֆրիս սան բրօյի բրօյի ,

Յա՛ր , չ՛իմ սա , չ՛իմ հիռացնի ֆի՛զ ֆու եարեմեն ,
 Բարեբարեմեն .

Գ

Արի՛ ինձ անգան կա՛լ , ա՛յ դիվանա սիրս ,
 Հայա սիրե՛ , ադաբ սիրե՛ , առ սիրե՛ .

Աւթարֆու ֆունն ըլի , ի՞նչ պիտի սանի՛
 Ասուած սիրե՛ , հօֆի սիրե՛ , եար սիրե՛ :

Էն բանն արա՛ վուր Ասուծու շարֆունն է ,
 Խրասնիրն՝ գրած Հարանց վարֆունն է ,
 Երիֆ բան կայ՝ հօֆու մարմնու կարֆունն է՝
 Գիր սիրե՛ , դալամ սիրե՛ , դավթար սիրե՛ ,

Ե՛կ արի՛սիրս , մի՛ կենա դուն մէ դամադի ,
 Հալալ մրսիկ ա՛րա հացի ու ադի ,
 Հենց բան արա՛՝ մարք վրեդ չը ծիծադի՛
 Խրաս սիրե՛ , սաբբ սիրե՛ , շար սիրե՛ :

Հրնպարսաւթին չ՛ունիս՝ դուր գու ֆաս
 Տերիդ .

Խօնարութին արա՛ կանց ֆիզ դեվերիդ ,
 Ասուած դիփունանցըն մին հօֆի երիս՝
 Աղկաս սիրե՛ , դօնադ սիրե՛ , սար սիրե՛ :

Սայաթ-Նօվա , երնե՛կ ֆիզ , քե՛ս աւիս՝
 Հօֆուդ իաբրի մարմնուդ ունբը կես աւիս .
 Թե՛ գ՛ուզիս վուր դադասան չը սեսանիս՝
 Վանֆ սիրե՛ , անապաս սիրե՛ , ֆար սիրե՛ :

7

Վունց օր վուր դարիբ բուլբուլըն մե սարօլ բաղին կարօս է,
 Էնեկնց կու լայ քու սիւրղըն՝ ձեռիդ արաղին կարօս է.
 Դուն ուրիշի հիդ մի՛ խօսի, քու նուրսն աղին կարօս է.
 Հասիլ է ծուցիդ շամամըն՝ օսկե քաբաղին կարօս է:

Մե գադ չը կայ՝ գուման ածիմ՝ ասիմ՝ են նըման է գունեբդ.
 Անդայամ անգարեիս քաւած օսկու պես է փայլում ունեբդ.
 Բօյեմեդ չուրս մասն ավելի լըցվիլ է դօզ ու բիկունեբդ.
 Զարօլ արբեռուօլ հուսած մագիբըդ՝ շաղին կարօս է:

Դուն խօ՛մ են գրլսեն գօլած իս, ես քիզ նուրմեկ գօլիմ արի՛.
 Ծուցքս վարաղեմած հուջրա է, հուս ունե մուշկ ու անբարի.
 Երիք հարուր ու վարսուն ու վից ամեն անդամդ դարբարի.
 Կուրըդ ժիմեաս, մասնիբըդ մում՝ բրբօյե նաղին կարօս է:

Ես էլ ուրիշե եար չ՛իմ սիրի, աշխարումքս դուն իս իմըն.
 Թե մե շափաք քիզ չ՛իմ տեսնի, կու կրտիմ քամանչի սիմըն.
 Թեգուզ քախվուրըն կանչե, քեգուզ Լօղըման հեքիմըն՝
 Վո՛ւր մե դարդս կու հասկանայ նա, դուդունքս դաղին կարօս է:

Դիբիր ցերեկ ման իմ գալի ետեւեդ եանա եանա, գօգալ.
 Անգան արա՛, մասաղ իմ քիզ, մե քիչ կամաց գրնա՛, գօգալ.
 Աշխարքս ո՛ւմն է մընացի՛ վուր ինն ու քիզ մընայ, գօգալ.
 Մա՛գամ մեռաւ Սայաք-Նօվեն՝ անգանըդ խաղին կարօս է:

6

Մե խօսկ ունիմ իլթիմագօլ, անգան արա՛, օ՛վ աչկիլուս.
 Սքսումքս ինթիգար ունիմ, քու սիւրն քարօլ, աչկիլուս.
 Աջա՛ք քիզ ինչ գեք իմ արի՛ կենում իս խըռօլ, աչկիլուս.
 Սեխարս աշխարօլ կրեցացաւ, իս քիզանից օօլ, աչկիլուս:

Մագա՛մ էլ օչ օլ եար չ՛ե սիրի, ես ի՛նչ արիբ, ես ի՛նչ բան ա.
 Էտեմեմեդ ջունուն իմ էլի, ման իմ գալի եանա եանա.
 Էս դարդեն օչ օլ չը քաւե, վուր մե դանգին չ՛ի դիմանա՛
 Սիրքս լուրի պես խօրվեցիր էշխիդ կրբաօլ, աչկիլուս:

Դօսիրքս դուռման շինեցիր, ետեւուն ի՛նչպես դօս անիմ.
 Անցկացած օրըն չ՛իմ տեսնում քանի գուզե վուր դաս անիմ.
 Ասուած վոկայ, խկս դրժար է, գրլուխքս ի՛նչպես դուս անիմ՝
 Ես մե փուբր նալի նըման. քու ետիւրն է՛ ծօլ, աչկիլուս:

Գ՛ուզիմ բերանքս քաց անիմ, գօլքիդ ասիմ քարիփի պես.
 Տաս արի է ման իմ գալիս Փաղիւանի շահիփի պես.
 Օհսըն արի էլ ման գու քամ սազըն ձեռիս Ղարիբի պես՝
 Բուքա Շահսանամքս դուն իս, է՛լ չ՛ունիմ օչ օլ, աչկիլուս:

Թեգուզ նագար դաղ ունեմամ, ես սքսումս ան չ՛իմ ասի.
 Իմ հումի հեքիմըն դուն իս, ես է՛լ ուրիշ Շան չ՛իմ ասի.
 Սայաք-Նօվեն ասաց. Զայում, ես են մանին ման չ՛իմ ասի՝
 Հենչափ բլի՛ դուն վրեքս լաս մագըդ շաղ օայօլ, աչկիլուս:

Թ

Մեջուսի պես կօրաւ եարբս,
 Լեյ-լի-ջան, ման իմ գալի *եանա եանա*.
 Երվեցաւ խունի ջիգարբս,
 Արնի պես աչկս ե լալի *եանա եանա*,
եանա եանա:

Բըլբուլի նրման լացիլ իմ,
 Աչկիրբս արձօվ բացիլ իմ,
 Էջխեմեդ հիվանդացիլ իմ,
 Պառկած իմ դըժար հալի *եանա էլն*.

Էջխեմեդ դարիլ իմ Եզիդ,
 Հալվեցայ, մաւվեցայ քիզիդ.
 Ռանմ արա՛, մե խօսի՛ միզիդ՝
 Բեմուրվար, ձեն իմ սալի *եանա էլն*.

Էրվում իմ, կանչում իմ՝ աման.
 Ծուցրդ բաղ ունքիրդ քաման.
 Աւխարիս մեչըն քիզ նրման
 Զ՛իմ սեսած, ման իմ գալի *եանա էլն*.

Մանուշակ բաց արած հօլին,
 Կարմիր վարք, ծալիկ հուսօվին,
 Շաս մի՛ լացցնի Սայաթ-Նօվին՝
 Աչկիլուս, կըսկըժալի՝ *եանա էլն*.

1757 Ապրիլ 5

Է

Առանց քիզ ի՞նչ կօնիմ սոյբաթն ու սազրն,
 Զեռնեմես վեր կօծիմ չանգիրըն ու մեմեկ,
 Զունքի ուշկ ու միթկըս իրար շաղեցիր.
 Փահմես կու հիռացնիմ հանգիրըն մեմեկ:

Մե դուգունըն երկու դաղին ի՞նչ անե,
 Մե նօխարըն երկու աղին ի՞նչ անե,
 Մե բաղմանչին երկու բաղին ի՞նչ անե,
 Փեյվանդ գ՛ուգե բազա ջընգիրըն կեմեկ:

Ղուրք ին ասի փիր ուսաբար դաղիրըն.
 «Բաղ շինեցի, վարքն քաղեցին վաղիրըն.»
 Զափեն ես քաղեցի, սափեն եաղիրըն.
 Բաղիփեն եկաւ միզ ես քանգիրըն մեմեկ:

Առանց քիզ ի՞նչ կօնիմ աւխարիս մալըն.
 Զ՛իմանայ *փալազըն*, չ՛իմանայ *դալըն*,
 Կու հաքնիմ մազեղեն, կու հաքնիմ շալըն,
 Կ՛երբամ ու ման գու քամ վանքիրըն մեմեկ:

Բըլքամ մե մարք ուսս գայ՝ վուր ինձ
 խըրասե.

Գօ՛գայ, քու եջխեմեն սիքըս ազաք,
 Կանց եօրըն իմասնասիրացըն օսս ե՛
 Է՛ս քու, Սայաթ-Նօվա, բանքիրըն մեմեկ:

Դուն են գրլիսն իմասուն իս, խիլից յիմարին բաբ մի՛ անի,
 Էրազունն սեամի հիդ միզի մե հեոաբ մի՛ անի,
 Ես խո՛ւմ են գրլիսն երամ իմ, նուրմեկանց բաբաբ մի՛ անի,
 Թե վուր, գիդիմ, բեզարիլ իս, ուրիեին սաբաբ մի՛ անի:

Չը կայ քիզ պես հուսմի հեքիմ՝ դուն Բոսովի Չալ, քա՛հավուր,
 Ասկըդ ասկերունքն գոված, համ դուն իս գոզալ քա՛հավուր:
 Թե հասնց էլ սուչ ունեհամ՝ գրլուխս արա՛ սալ, քա՛հավուր:
 Մքթիկ անա՛ ֆու Ստիդոզին՝ նանախ սիդ դազաբ մի՛ անի:

Եարալուն հեքիմն հեդուր գ՛ուզե՛ դիդ սալու է, ցամ սալու չ՛ե.
 Քանի գ՛ուզե արբաբ քլի՛ դուլըն ադին դավ սալու չ՛ե,
 Դու ֆու սիրքն իսակ պանե՛ հադի խոսկըն ավսալու չ՛ե.
 Ասունու սեհն կանչողի պես դրուհեմեդ ջուդաբ մի՛ անի:

Ամեն մարք չ՛ի կանա խրմի իմ ջուրըն՝ ուրիե ջրեհն է.
 Ամեն մարք չ՛ի կարբա իմ գիրըն՝ ուրիե գրեհն է.
 Բունիաքս ավազ չ՛իմանաս՝ ֆարափե ֆարուկրեհն է՝
 Սեկավի պես՝ առանց ցամփիլ. դուն շուսով խարաբ մի՛ անի:

Քանի գ՛ուզե ֆամին սանե՛՝ ծովեմեն ավազ չ՛ի պակսի.
 Թեզուզ քլիմ, քեզուզ չ՛քլիմ՝ մեջլիսեհուն սազ չ՛ի պակսի.
 Թե կու պակսիմ, քի՛զ կու պակսիմ՝ աշխարիս մե մազ չ՛ի
 պակսի՝
 Սայաթ-Նովու գեհեզմանըն Հինդ, Հաբաե, Աբաբ մի՛ անի:

1753

Ես մե դարիբ բուլբուլի պես, դուն օսկե դափազի նրման.
 Էրեսուր դի վուսիդ սակրն՝ անց կա՛ց, փիանդազի նրման.
 Եա՛ր, քիզից խոսիլ իմ ուզում՝ Շահի իլթիմազի նրման.
 Աջայիբ սուրաթի սեբ իս՝ ռանգըդ է գուլգազի նրման:

Եա՛ր, մքսիլ իս բաղչի մեչըն, աջայիբ սեյրան իս անում.
 Շուղկըդ արեգազի նման է՝ սեսեօդին հեյրան իս անում.
 Ջիզարիս կրակ իս սրվի հրվում իմ՝ բիրեան իս անում.
 Վո՛ւնց մե գոզալ չ՛ե ունեցի՛ էս ֆու արած նազի նրման:

Հենց իմացի՛. եա՛ր, ֆու դուլ իմ, քանց հախուլ գրնած չըրադ իմ,
 Դըրանըդ նրնգած քլիմ, օ՛վ սեսեհ, սաե՛ սուսադ իմ.
 Եթեմեդ հիվանդացիլ իմ, վո՛ւնց մեհունում իմ, վո՛ւնց քե
 սազ իմ:

Ծովի պես ուրաղան իմ սալիս, գրծվիլ իմ Արազի նրման:

Օ՛վ կու սեսեհ՝ ջուհուն կու՛լի՝ բարգ երեսիդ խալ իս անում.
 Էլ ջուհամըն դո՛ւն կու ֆաթիս, չուն մանիս՝ խիալ իս անում.
 Եա՛ր, էս քիզ բարով իմ սալիս, — շուռ իս գալի՛ զալ իս անում՝
 Չունեի խոսկըդ անց է կեհուն բեյլու շահանդազի նրման:

Սայաթ-Նովեն ասաց՝ կու լամ. չ՛իմ լացքլի՛ քե հար ունեհամ,
 Էլ է՛ս կու ֆաթիմ էս դուսեն՝ քո՛ւղ յի ահ ու զար ունեհամ.
 Եա՛ր, քիզ վրեհն արք ունեհամ, մե լավ իլխար ունեհամ՝
 Անում, սանիմ մեջլիսեհրըն՝ օսկեչըրած սազի նրման:

Ժ

Ուսի՞ գու քաւ, դարիպ բըրբուլ,
Դու մի՛ լաց'ի, ես իմ լալու
Դու վարք պոսո՛ւ, ես գօգալին, —
Դու մի՛ լաց'ի, ես իմ լալու:

Արի՛, բըրբուլ. խօսի՛ բառըն,
Օխնըվի՛ քու եկած սարըն
Քի վարքն երից, ինձ իմ եարքն, —
Դու մի՛ լաց'ի, ես իմ լալու:

Ման իմ գալի դիդարի հիդ,
Վունց դարիբ բըրբուլ խարի հիս.
Դու վարքի հիդ, ես եարի հիդ, —
Դու մի՛ լաց'ի, ես իմ լալու:

Սալբուի նրման կանանչ իմ,
Ե՛կ, խօսի՛ ձայնըդ նանանչիմ,
Դու վարք կանչե՛, ես եար կանչիմ, —
Դու մի՛ լաց'ի, ես իմ լալու:

Ղա՛րիբ բըրբուլ՝ ձայնիդ մալում,
Ես ու դու երվինք մի հալում.
Սայար-Նովէն ասաց՝ զա՛լում, —
Դու մի՛ լաց'ի, ես իմ լալու:

ԺԱ.

Խօսկիրըդ մալում իմ արի՛ անարաս մաբուր իս, ախպեր.
Օսկէ փարչումըն լըցուցած անմահական ջուր իս, ախպեր.
Երժօղըն վո՛ւնց կու կրեսանայ՝ դուն կարնէ ախպուր իս, ախ-
պեր.
Աճխարքըն ծով՝ դուն մեշըն նալ ման գու քաւ՝ փրփուր իս, ախպեր.
Վախում իմ քե՛ ինձ էլ երիս՝ անհանգչելի հուր իս, ախպեր:

Հուր իս՝ եխօլ կրակած,
Խօսկ իմ ասում առակած,
Ի՛մ սիրմա երծաթ ախպեր՝
Օսկէ ջրօլ վարաղնած:

Աջա՛բ միգիդ ի՞նչ իս կամում, ի՞նչ է ասում ես քու փալըդ.
Իսկի չ՛իս գալի, չ՛իս ասում. «Աջա՛բ ի՞նչ է բանդա հալըդ.
Ասումս վրկայ, սիրքս երից՝ ջեյրանի նրման մանգալըդ.
Ես քեզանից չ՛իմ հիռանա, քեզուդ դուս գայ խարու խալըդ,
Քեզուդ սիրիս, քեզուդ աշիս, քեզուդ համբուրիս, ախպեր:

Համբուրիմ սիրօլ համբուր,
Վունց օր խեչին է դասուր.
Օ՛վ քիզ խայեան մրսիկ սայ՝
Դառնայ երկու աչիօլ կուր:

Փիզիդ բաս օ՛վ կարայ բրնի՝ հազար բաբաթ բառ իս էլի .
 Խօսկիրբդ անգին ջավահիր՝ Ասմաուրու նառ իս էլի .
 Հուսրդ աշխարս է զավթի՝ բայասանի ծառ իս էլի,
 Չ՛ք կայ ֆիզպես ետխի ջունուն՝ կրակ նրնգամ վառ իս էլի .
 Շաս մարթիֆ ֆիզիդ կու երխս , ես լիզվի տեր վուր իս , ախպեր :

Վուր ես ասիմ՝ իմացի՛ ,
 Ետխի մեչուն հիմնացի՛
 Ինն հուրեան բիրեան արիւր ,
 Ասում իս , թե՛ դիմացի՛ :

Եիլքս գրլիս եմես սարիլ իս , լիրթ ու թուրս զարդ իս արի .
 Սիրսս փուրուսս սպանեցիր , ետխրդ ֆիզի նարդ իս արի ,
 Ինն հուրեան բիրեան շինեցիր աջաբ դուն է՛լ դարդ իս արի .
 Եփ ֆի սիրով մեյման անիմ , վիկացի՛ , թե՛ մարդ իս՝ արի՛ ,
 Ուրախացի՛ , ուրախացու՛ւ՝ չունեֆի միզ մօդ հուր իս , ախպեր :

Հուր սիրով սիրեկան ,
 Քիզի դուլուդ պասվական ,
 Հազար թուրու կերակուր ,
 Սուրփ գինի անապական :

Համաես իմ տարի նամփին կանգնած իմ՝ սալիս իմ դօվա .
 Աշխարֆն աշխարով կրեսացաւ , իմ սիրսըն ֆիզանից սօվ ա .
 Սրեկ՝ , շաղսն՛ւ վուսիդ սակըն , ետխեդ դարայ՝ հավաջօվա .
 Իսկի չ՛իս գալիս , չ՛իս ասում . « Եիսս իս լալիս Սա՛յաթ-Նօվա . »
 Չ՛ք՛լի՛ միսկրդ մօլօրվիլ է՝ սրսուսրդ պրխուր իս , ախպեր :

Պրխուր սիրսրդ պարզ առա՛ ,
 Բըլբուլի պես փարզ առա՛ ,
 Ասուծուն փա՛նֆ , Քաղկունն իս՝
 Դարդրդ Խանին արզ առա՛ :

ԺԲ

Շար մարք կօսե՛ ես եարեմեն հաւրաք իմ՝
 Լեյլի՛ Մեշլունն ե՛լ չ'ե ելի ե՛ս հալօլ .
 Մարք պիտի համաւա բերանդդ սրնդդե՛
 Խօսկ իս ասում առակալուր մասալօլ :

Լիզուդ քաղցր ունիս՝ շահար ու շարքըն .
 Մազիրդդ ունան ե փաքքթած վարքին .
 Քի զարբարած տեսնիմ հիդ Ծաղկազարքին՝
 Հափիլ ըլիս զարգարբարքն խաս ալօլ :

Եա՛ իննի կօրցրցե՛ք, եա՛ մե բան արե՛ք,
 Խրփեցե՛ք մե տիրս, մե նրան արե՛ք,
 Քեզուզ քսու համա քարասպան արե՛ք՝
 Չ՛ իմ կրտսանում գօզալի հիդ խօսալօլ :

Ազաբ վո՛ւնց դիւանամ ես ես չափ դարին,
 Աչկեմես արտաունեմ, դուս գու քայ՝ արին,
 Օրքն իր շափաքօլ կարօս իմ եարին,
 Վունց օր դարիք բըլբուլ՝ վարքին տխալօլ :

Եիլքս զարա՛ զադուբարին չ'իմ տեսի .
 Բեմուրվարքին, բեիդրաւին չ'իմ տեսի .
 Սայաք-Նօլեն ասաց՝ եարին չ'իմ տեսի,
 Ման իմ գալի արտաունեքո հուսալօլ :

ԺԳ

Ինն՝ ու իմ սիրեկան եարին՝ մե տարի բերած գիդեմաք .
 Ա՛խ քառեյեն՝ սրքս մեչըն արունն մերած գիդեմաք .
 Գիբիք ցեքեկ՝ եարի խաքրու՝ ջիգարքս երած գիդեմաք .
 Աչկրս քաց, բերանս ցամաք, լիզուս հիդեմաք գիդեմաք :

Սիրքս փուրումքս բուլացաւ անգալներու զախ անեյեն,
 Ուշկ ու միտկրս խառնըվեցաւ խուռքն խուռքն խաղ հանեյեն,
 Աչկեմես ջուհարքն գրնաց՝ եարեն կարօս՝ ա՛խ անեյեն,
 Ել ապրելու ումիկ չ'ունիմ, իմ օրքս կերած գիդեմաք :

Էրած խօրված ման իմ գալի, մե տիդ չը կայ ժաբ ունեմամ .
 Լիզվօլ չ'իմ կանացի ասի, քեզուզ խօսկրս փարդ ունեմամ .
 Ափսուսալու հազար ափսուս՝ ես ես զաղա դարդ ունեմամ .
 Եթեքն ուշկ ու միտկրս կապած, ինն՝ ջրքի տարած գիդեմաք :

Սիրքս փուրումս սրբուր ե, ալ աչկիրքս լաց ե անում .
 Ծօվքն նրնգած ամբի նրման դօսս ու եախես քաց ե անում .
 Քանի վուր մրհլամ իմ դրնում, դուզունս, ել խիս բաց ե անում
 Հալվեցայ արնափամեյի՝ եարես հիդարած գիդեմաք :

Օլ տեսնում ե, ե՛ս ե ասում . «Վա՛յ քու դարին, Սայեաք-Նօլա,
 «Համաւա քիզ պիտինք տեսնի՛ աչկրդ արին, Սայեաք-Նօլա,
 «Ինչօ՛վ չ'եկաւ, չը ռաս եկա՛ր մե լա՛վ եարին Սայեաք-Նօլա .
 Ունքքս երազի պես գրնաց՝ ծառքս չը խերած գիդեմաք :

ԺԴ

Ենդուր ոչկըս չ'ե ցամախում՝ սրտիս մեջն արին մընաց
Վունչիչ գարով չը լավացաւ՝ մըհլամըս հիդ Եարին մընաց.
Էջխեմեն հիվանդ պառկեցայ, աչկըս նանապարին մընաց.
Նփ մեռայ՝ իժում տիս եկաւ՝ նազըն բեիդբարին մընաց:

Դարունվան վախտըն լըցսիլ է, — է՛րանի ձիգ, ծաղկած վարիւր.
Քե՛ բլբուլին բաղն դըրգեցիք, մանիեակով լիւրն սարի.
Բաս ինչի՞ ձենըն չ'ե գալիս, սալբու չիմար, էս ի՞նչ արիւր,
Ճուխկըդ բլբուլին սըպանից՝ կարմիր վարբըն խարին մընաց:

Այ պունպունեն ասաց՝ խափե՛ սարումըն դարիբ բլբուլին,
Նփ բլբուլըն միտըն ամառ ուեհնով կապած բայիգուլին՝
Օվ վաղ գընաց՝ վարբըն քաղից, չ'ասին՝ քե պեկ է բլբուլին,
Վա՛յ Բու դարին, դարիբ բլբուլ. լ. վուր լեբը չափարին մընաց:

Խօսկիրըդ քաղցր քաղցր է, լիգուդ շափար ու նաբար է,
Խըմօղին վընաս չ'ի անի՝ ձեռիդ բըռնածըն շարբար է.
Շափարըն օխսն օրին, ասի, հափածըդ բաբար բաբար է.
Հափիլ իս բեհեգ ծիրանին՝ ծալած դալամբարըն մընաց:

Առուղի լիգուն բլբուլ է, օրհնանք ունե, նալար չը կայ:
Շահի մօղ խօսկն անց կու կենայ. սըպանելու ջալլար չը կայ.
Հեփիմ ու դասասան չը կայ, մե դըրուս աղալար չը կայ.
Մե մարք չը կեր՝ ագասիլ էր. Սայեար-Նօվեն դարին մընաց.

1758 Յունիս:

ԺԵ

Չ'իս խսոււմ, քե՛ լա՛ց իս էլի.
Բարով տեսայ, իմ սիրեկան.
Վարքի նըման բաց իս էլի

Խարեով,
Խարեով.

Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

Արի՛ մե դարդըս իմացի՛,
Էջխեմեդ համան իմ լացի.
Օրս Խապես անց է կացի

Դարեով.
Դարեով.

Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

Նփ կու հափնիս ալ ու ասլաս,
Տեսնօղին կու շինիս մաս մաս.
Դօշիդ պիտի լալ ու ալմաս

Շարեով
Շարեով.

Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

Նս քիզ գօլիմ խաղի մեջըն,
Շամանիբըդ բաղի՛ մեջըն.
Ման իս զալի բաղի՛ մեջըն

**Նարեկով,
Նարեկով.**

Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

Սայեաք-Նովեն վո՛ւնց դընջանայ՝

Աչկիրըդ օսկէ փընջան ա.

Դուճմանի լիզուն մընջանայ

Չարեկով,

Չարեկով.

Բարով տեսայ, իմ սիրեկան:

ԺԶ

Չենըդ քաղցր ունիս՝ լանգով կու խօսիս.
Նա պահէ քիզ, ումն օր ծառայիս, գոգալ.
Մեչկըդ ջեյրանի է ունցըդ շաքարի.
Փռանգըսանենն եկած խարա իս, գոգալ:

Ղուճա՛ս ասիմ՝ օւրեղէն է կու մաճիլի.
Սայթի ասիմ՝ ախր մին օր կու տաճիլի,
Չեյրան ասիմ՝ շա՛ս մարք քիզիդ կու տաճիլի
Բաս վո՛ւնց քարիփ անիմ՝ միրա իս գոգալ:

Թէ մանուշակ ասիմ՝ սարեմենն կօսին,
Թէ ջավայիր ասիմ՝ քարեմենն կօսին,
Թէ վուր լուսին ասիմ՝ սարեմենն կօսին,
Արեգազի նըման՝ փարա իս, գոգալ:

Գ՛ուզիմ քէ համաճա դըրանըդ գամ ուխտ՝
Աչկիրըդ կարմիր վարք, նուր բացարած
տուխտ,

Լիզուդ՝ գըրիչ ունիս, ձեռըդ՝ գուլգագ
բուղտ

Ծովեմենն դուս եկած՝ գարա իս. գոգալ:

Սիրոյ սիրմըդ սըրտիս մեչըն ցանեցիր,
Նագ ու դամբով. եա՛ր, իմ հոգիս հանեցիր,
Էս ու Սայեաք-Նովան դո՛ւն սըպանեցիր.
Դըլխիդ եկած դաղեն առայ ես, գոգալ:

Էս օր իմ եարին տեսայ բաղչի մեջըն ման գալով,
 Գեղիներն զարբարվեցաւ իմ եարի օսկե նալով:
 Քրթուլի պէս պրտոս եկայ՝ վարքի վրայ ձեն տալով,
 Ջուներն ելաւ խիլխա գլխէս, սիրս սխուր, աչկս լալով:
 Յոյս ունիմ իմ Ստիգծողիմէն՝ միւր դուռմանն ըլի ե՛ս հալով:

Եա՛ր, ե՛ս քու նագ ու դամգով՝ ջանքս փուլ ու փանդ իս արի,
 Եմիլ իս ետխով շարքաքն, պոռօցիրդ դանդ իս արի:
 Խաքու իսալով, քաղցր լիզվով՝ շա՛ս ինձ պէսին բանդ իս արի:
 Տո՛ւր դանակն ինձի, սպանե՛ք՝ մի՛ ասի՛ր շիտանդ իս արի:
 Ջուների մահս եարիմէն ե՛, քո՛ւղ ՚լի մեռնիմ լալ զօգալով:

Տարին տասերկու ամիս մագիրդ հուսած կու ՚լի:
 Պոռօցմեդ միդր ե կաքում, բողնիս՝ եսխեդ քաց կու ՚լի:
 Գարնան շնչի՛ նման՝ կարմիր վարքի հիդ, քաց կու ՚լի:
 Ի՛նչ օգուս ե քու բաղմնչուն, դարիք բլբուլն լաց կու ՚լի:
 Մուրվաք չ՛ունիս. պտոս գու քայ բաղչի վրայ նըկնըկալով:

Եի՛ քու սուրաքն քու քաշին՝ նաղօւմն շնուլ կու տաս:
 Կու վառվառս նրաքի պէս՝ սաղչումն շնուլ կու տաս:
 Մըշով լիքն բրբուլի պէս՝ բաղչումն շնուլ կու տաս:
 Քաց կու ՚լիս կարմիր վարքի պէս՝ բաղչումն շնուլ կու տաս:
 Քամին դիքչի փօրլիդ մեչն՝ հուսդ գու քայ վառալով:

Ես ե՛լ ուրիշ եար չ՛ունիմ, ես գլխէն վաղ իմացի՛:
 Անգան արա՛, մասաղ իմ քիզ. ե՛ս իտես սաղ իմացի՛:
 Մտիկ արա՛, քու Ստիգծողին, տուգ՝ նամագ՝ աղ իմացի՛:
 Սայեաք-Նօվին մի՛ ջգրեցնի, ետխեմեդ՝ տուսաղ իմացի՛:
 Խիլխա գլխէմէս տարիլ իս քու բեմուրվաք զարդիւ շալով:

Աւսարուներս ա՛խ չ՛իմ քաշի, քանի վուր ջան իս ինձ ամա
 Անմահական ջրով լիքն օսկե փընջան իս ինձ ամա:
 Նրսեիմ, վրէս շրվաք անիս՝ զարբաք վրան իս ինձ ամա:
 Մուչս իմացի՛, ենեց սպանե՛ք՝ Մուլքան ու Խան իս ինձ ամա:

Մեչկըդ սալբու չիմարի պէս, ունգըդ Փըռանցի ասլաս ե
 Լիզուդ շաքար. պըռօքըդ դանդ, ալոեքըդ մարքիս արմաս ե:
 Օսկու մեչքն մինա արած աչկիրդ ահնակապ քաս ե:
 Պասվական անգին ջալալիւ, լալ Բաղեթխան իս ինձ ամա:

Ես ես դարդին վո՛ւնց դիմանամ՝ մագա՛մ սիրքս ունիմ քարած,
 Արսասունքս արուն շինեցիր, խիլքս գրլխէս ունիմ տարած:
 Նուր քաղ իս, նուր բաղչի մեչքն բօլօքըդ վարբով ջափարած:
 Վրէեդ տու գամ բրբուլի պէս՝ սիբով սեյրան իս ինձ ամա:

Քու ետխըն ինձի մասս արաւ. ես զարբուն իմ, սիրս ե քընած:
 Աւսարս աւսարով կըտացաւ, իմ սիրքս քիզնից սով մընաց:
 Եար, քիզ ինչօ՛վ քարիփ անիմ՝ աւսարուներս քան չը մընաց:
 Կրակե ծօլեմէն դուս եկած՝ ուա, ջեյիրան իս ինձ ամա:

Ի՛նչ կու ՚լի մեկ հիդըս իտեսիս՝ քե վուր Սայեաք-Նօվու եար իս:
 Շուխկըդ աւսարս բըռնիլ ե՛ արեգագի դեմըն փար իս:
 Հոսով՝ հիլ, միխակ, դարիչին, վարք, մանուշակ, սու-
 սանքար իս:

Կարմրագուն դաշի ծաղիկ, հօլսաց տուտան իս ինձ ամա:

ԺԹ

Ինձ սիրեցիր, եօխըն նրնգար, խաղի դավթար իմ ֆիզ ամա.
 Մի՛ ֆաղի փրօթի ծաղիկըն՝ վարք սուսանբար իմ ֆիզ ամա.
 Չ՛իմ քողնի արեգագոււմըն՝ բաղչի սաջար իմ ֆիզ ամա.
 Ես ֆու մահըն վո՛ւնց կու խընդրիմ՝ ճուղլ ու շաֆար իմ ֆիզ ամա:

Ե՛լ ֆու բաղին մըսիկ արա՛, ուրիօ բաղեճ վարք չ՛ից սա ֆիզ.
 Աղ ու հացըն, մի՛ դեճ գրցի. շափթեճը մեկ մըսիկ տո՛ւմիզ.
 Թեզուզ աշխարքս պրտուս գաս՝ չ՛իս տեսնի ինձի պես աղիզ.
 Թաֆ ուրիօ գօգալ չը սիրիս՝ իղ բարօլ եար իմ ֆիզ ամա:

Թաֆ ես մօրես չ՛եի ծընի. վա՛յ եճ օրին՛իս ֆիզ տեսայ:
 Գու բուլբուլ իս, ես կարմիր վարք. չ՛ասիս, քե՛ վարքըն,
 Մե փուրք ետեճց դիմացի՛, տուսօլ ^{չալդ կ՛եհայ} չընդիստան մի՛ եհա.
 Անգօրծիլ, աճխարջ ու ֆըրին՝ մանդիլի գար իմ ֆիզ ամա:

Աստուած վրկայ, դիմիօ արած գրուվարս ֆիզ մասաղ ըլի.
 Ե՛կ ֆիզիդ սիրօլ դամ աճիմ, օ՛վ գ՛ուզե բեդամաղ ըլի.
 Ես ֆու խօսկեճ չ՛իմ աճց կեճա, քաֆ ֆու դամաղըն չաղ ըլի.
 Թեզուզ աճմահուրին ուզիս՝ սիրօլ կու ճարիմ ֆիզ ամա:

Քու դարդըն ինձի պառվեցուց. ո՛ւմըն ասիմ Սայեաթ-Նօվա.
 Մի՛ գրցի ձեռնեմեճ ձեռըն՝ օսկե քաս իմ, Սայեաթ-Նօվա.
 Փռանգըստանու միչեճ ելած՝ գար աշլաս իմ, Սայեաթ-Նօվա.
 Ծայկ՝ դավթարդ, դուրթին դի՛. ուճգ ու բուֆար իմ ֆիզ ամա:

1753 Ապրիլ 1

Ի

Սայեաթ—Նօվէն

Ի՛նչ կօնիմ հեֆիմըն, ի՛նչ կօնիմ շարեճ՝
 Քու սրվածըն ուրիօ դիդ ե, ո՛ւրիօ դիդ:
 Երուճ ե մընիւմըն, չ՛ե լավնում եարեճ.
 Քու սրվածըն ուրիօ դիդ ե, ո՛ւրիօ դիդ:

Սիրէկանն

Ասաց քե. «Հիւացի գրլխեմես գընա՛,
 «Քու ասածըն ուրիօ տիդ ե, ո՛ւրիօ տիդ:
 «Էճ ֆու արարմունքսըն ֆիզի չ՛ի մընա.

«Քու ասածըն ուրիօ տիդ ե, ո՛ւրիօ տիդ:» ո՛ւրիչ տիդ զ՝
 ամա՛ն, ուրիչ տիդ զ՝

Սայեաթ—Նօվէն

Ասի քե. «Էօխեմեդ չ՛իմ հանգչում տանըս,
 «Չեռնիրքս քըլացաւ՝ չ՛ե տիճում բանըս,
 Երվեցաւ ջիգարքս, մաւկեցաւ ջանըս՝
 «Քու սրվածըն ուրիօ դիդ ե, ո՛ւրիօ դիդ:»

Սիրէկանն

Ասաց. «Իմ դիդեմեճ ֆիզ չը կայ չարա,
 «Գընա՛ քե խիլ ունիս՝ գրլխիդ ճար արա՛,
 «Թե չե՛ աճիլ կու տամ ֆիզ փարա փարա.
 «Քու ասածըն ուրիօ տիդ ե, ո՛ւրիօ տիդ:»

Սայեաթ—Նօվէն

Ես բըլբուլ իմ, վարքս մընաց խարումըն.
 Կըրակ դըրիր սըրիս խուցի եարումըն.
 Վո՛ւնց գըրաճֆումըն կայ, վո՛ւնց դավթարումըն՝
 Քու սրվածըն ուրիօ դիդ ե, ո՛ւրիօ դիդ:

Սիրէկանն

Ասաց թե. «Քի զարար՝ շինեցիր շահրդ,
 «Կրտեցիր աղաբրդ, կրտեցիր ահրդ.
 «Մի՛ վիթի արուհրդ, մի՛ շանց սա մահրդ,
 Քու ասածըն ուրիշ շիդ է, ո՛ւրիշ շիդ:»

Սայեաթ—Նօվէն

Ասի թե. «Մազիրդդ սուրմա իս անում,
 «Հենց գիդիս՝ չիմ գիդի, եա՛ր, չիմ իմանում.
 Սերդդ ինձ ման դարաւ՝ է՛լ չիմ դիմանում,
 Քու սրվածըն ուրիշ դիդ է. ո՛ւրիշ դիդ:»

Սիրէկանն

Թափալուրի բագի լայիդ քարըն իմ,
 Շիրինի պես Փանրադի դիդարըն իմ,
 Ես են գրլխեն Սայեաթ—Նօվու եարըն իմ,
 Քու ասածըն ուրիշ շիդ է, ո՛ւրիշ շիդ:

Սայեաթ—Նօվէն

Հիդըս խօսի՛, մի՛ կենա խընօլի պես.
 Տալդա սրվիր՝ գեսիս սարար ձօլի պես.
 Կու մեռնիմ, — չիս տեսի Սայեաթ—Նօվի պես.
 Քու սրվածըն ուրիշ դիդ է. ո՛ւրիշ դիդ:

աման, ուրիշ ԴԻՂ:

1756. Սեպտեմբեր 3:

ԻՈ.

Անգին ակրն վրեդ շարած՝ անբան օսկու ռախս իս, գօգալ.
 Ասուած քիզ ու նրան պահե՛ ում հիդ վուր նրվախս իս,
 գօգալ.
 Քըլբուլին լիզու շինեցիր՝ դուն վարթի դրախս իս, գօգալ.
 Վարթըն՝ մե ամիս ումբ ունե, դո՛ւն ամենան վախս իս, գօգալ:

Մեմեկ մեմեկ է՛լ չի ասվի՝ բարիփը դարաւ ֆուլիջօլ.
 Պաշիրդ՝ գարօլ գարբաբօլ, դօշամեդ խալօլ խալիջօլ,
 Տախսակնիրըն՝ երծաթեմեն, միխիրըն՝ օսկե գուլիջօլ.
 Խօսրօլ փաչայմեն բօղած, դո՛ւն, բօվուզի տախս իս, գօգալ:

Սկանդարի Զուլդարի բօղած ջավահիր իս, անգին լալ իս.
 Դանգըն դանգի միչեն հանած, հիդաւած մըսխալ մըսխալ իս.
 Եփ դուն սեյրանդահրն կ'եհաս՝ օչ օլ այնումըդ 'ե գալիս,
 Փաֆ չ'ունիս փաչանգադիմեն, անդամ՝ առանց սախա իս,
 գօգալ:

Թեգուզ մրսօֆ ճարսար ըլի, կանց Սօղօսօն դադա ըլի,
 Թեգուզ մարբարիսօլ լիբըն, թեգուզ սաղափ սաղա ըլի,
 Թեգուզ արեգագ լուսնիակ, թեգուզ հուրիգադա ըլի.
 Էս Գո՛ւ ամեն մարիփաբօլ դիփունին կու ախսիս, գօգալ:

Երգուց վրեդ ձուն է եկի՝ փունջ մանիօակ նուր իս, ջանում.
 Մօղըդ նրսօրն կու երվի՝ էս նագի տեր վուր իս, ջանում,
 Դիո Սայեաթ-Նօվեն չ'ե մեռնի՝ դուն ինչի՛ տուր իս ջանում.
 Թաֆ ես մեռնիմ, դուն սաղ ըլիս. գերեզմանըս վաղ տի՛ս, գօգալ:
 1758

ԻԲ

Էջօխանդ հիվանդացիլ իմ, դիդի համա իմ լալի.
 Վախում իմ քե դարդըն հալե. եդի համա իմ լալի.
 Շահի կարճած վեֆիլի պես գիդի համա իմ լալի.
 Տանեն դուս արածի նրման տիդի համա իմ լալի:

Մե տիդ հուժմի հեֆիմ չը կայ՝ դուռըն ե համ, կանչիմ հարա.
 Վի կենայ Լօղմայ հեֆիմըն՝ բալամ դարդիս անե չարա.
 Տիս քե ինչպես ե տփօրվի՝ դու իմ խիլիին մրսիկ արա՛.—
 Ջուրըն եկա՛ գերանս սարա, ծիդի համա իմ լալի:

Միտքս եօխանեն երած ե, դուզուն դարդըն ի՛նչ կօնիմ
 Վո՛ւնց դօրա ունե, վո՛ւնց չափար՝ ես ենպես բաղն ի՛նչ
 Անդի լարըն կրօրվիլ ե՛ դարդակ սադաղն ի՛նչ կօնիմ.
 Նիտքս տարուներն կօտեցի, քիդի համա իմ լալի:

Ղալամըն գիրքս չ՛ե գրում՝ մեչ չուրացած բանֆի նրման.
 Խօսկիրքս մեմեկ չ՛ի ասվի՝ իմաստներու բանֆի նրման.
 Մեչըն չ՛իմ կանացի մրսնի՝ ծովի ծածկած վանֆի նրման.
 Խօսովնահերքս հիռացաւ, միդի համա իմ լալի:

Գիդուներն՝ մեյիֆ օանուեք, ֆաղաֆիդըն՝ Սուլքան Խան իս.
 Բադումն՝ վարք ու մանիւսակ, սարուներն՝ սնբուլ սուսան իս.
 Ղաբուլ ունե Սայեաթ-Նօվեն՝ բաֆ ֆու ձեռօվ դուն սրպանիս
 Մեռնեխուս համա չ՛իմ հօֆում, ցիդի համա իմ լալի:

ԻԳ

Շաս սիրուն իս, Շախաբայի, ասօղին՝ խար չ՛իս անի.
 Անջաղ գրցիս եօխի մեչըն, հիդ կ՛եհաս՝ ֆար չ՛իս անի:

Էջարն հեսօի կրակ ունի՝ վո՛ւնց կու երվի վո՛ւնց կ՛եր-
 քայ.
 Քեզուզ նընգնիմ ծովի մեչըն՝ հօվնալու հար չ՛իս անի:

Բաս Անուդըն վո՛ւնց դիմանայ ես ֆու տված կեծակուն
 Դուն ինֆնակալ բաֆավուր իս՝ բեհուբագար չ իս անի:

Քե վուր սարերուն հանդիբիս՝ կու հալիս մումի նրման.
 Քե վուր ֆաղաֆ տիդ հանդիբիս՝ կու ֆանդիս,—վար չ՛իս
 անի:

Իսկի բեհուբագար չ՛ունի՝ Շախաբայեա չ՛ասօղըն.
 Էնդու համա, Սայեաթ-Նօվա, օաս էյքիբար չ՛իս անի:

ԻԴ

Ես քու դիմեքքն չ'իմ գիդի՝ ջավանիր քարին նըմանիս .
Տեսնողին Մեջլում կու շինիս՝ Լեյլի՝ դիդարի նըման իս :

Շ Անխարունըս իմրն դո՛ւն իս .
Տալ Բեմուրվաթ իս , մուրվաթ չ'ունիս .
Պրոսեներիդ նաբաթ ունիս , —
Մե : Ղանդու շաքարի նըման իս :
Վ՝

Դադա պիտի՝ բարիփղ ասե , —
Ակոեքդ քաղուք արմա ե ,
Ռանգրդ Փրոանգի աթաա ե , —
Ջար դալամֆարի նըման իս :

Մազիրըդ նըման ուեհանի
Դուն ուրի՞ խիալ մի՛ անի ,
Ռահմ առա՛ , հոֆիս մի՛ հանի , —
Մուրվաթով քարի նըման իս :

Վո՛ւնց դիմանամ քոչափ չարին՝
Աչկեմես կարում ե արին .
Սայե՛աթ-Նովա , նազու քարին
Գրնամ նոֆարի նըման իս :

ԻԵ

Քամամ աշխար պրսուս եկայ՝ չը բողի Հաբաե , նազանի .
Չը քեսայ քու դիդարի պես՝ դուն դիփունին բաե , նազանի .
Քե խամ հաֆնիս , քե զար հաֆնիս , կու շինիս դումաե , նազանի .
Էնդու համա քու տեսնողըն , առում ե՛ վա՛ւ վա՛ւ , նազանի :

Դուն պասվական ջավանիր իս , ե՛րնեկ քու առնողին ըլի .
Օվկու գրքնե՛ ա՛իս չ'ի քաշի , վա՛յ կու կորցրնողին ըլի .
Ափսո՛ւս վուր տուսով մեռիլ ե , յուսըն քու ծընողին ըլի .
Ապրիլ եր , մեկ էլ եր բերի ֆիզի պես նաղաե , նազանի :

Դուն ե՛ն գրլխեն ջուհարդար իս , վրեդ զարնրաե ե ֆաւաւ .
Դասեամազիդ քիլի մեչըն մե շաղա մարջան ե ֆաւաւ .
Աչկիրըդ օսկե փիալա՛ չարխեմեն փրնջան ե ֆաւաւ .
Քերքերուկըդ՝ նիս ա նաւար , սուր դալամբըբաե , նազանի :

Էրեսըդ՝ Փարսեվար ասիմ , նըման ե շամա ու դամարին .
Քարակ միչկիդ քիրման շալըն՝ նըման ե օսկե ֆամարին .
Ղամալըն ձեռին չ'ե կանգնում , մաթ շինեցիր նաղբեարին .
Եփ նըսում իս՝ բուրի դուե իս , եփ կանգնում իս՝ ուաե , նազանի :

Ես ե՛ն Սայեաթ-Նովասին չ'իմ՝ վուր ալզի վրայ հիմնանամ .
Աջա՛թ միզիդ ինչ իս կամում՝ սրքեդ մե խաբար իմանամ :
Դուն կրակ , հաֆաճըդ կրակ . վո՛ւր մե կրակին դիմանամ .
Հինդու դալամֆարու վրեկն ծածկիլ իս՝ մարմաե , նազանի :

ԻԶ

Գ'ուզիմ ումբքս հեճց անց կանցնիմ՝ օրսս մունաք չր քաճե .
 Քեզուզ հազար դարդ ունեմամ՝ դարսս մունաք չր քաճե .
 Ղասս անիմ՝ բարու հանդիբիմ՝ չարսս մունաք չր քաճե .
 Գրլուխքս չարեն ռադ անիմ՝ սարսս մունաք չր քաճե .
 Էրեսքս հայեալու պահիմ՝ արսս մունաք չր քաճե :

Հիռու սիդացեն գալիս ի.մ, խիլի գարար Եան իմ բերի .
 Հուզրես յիմն է անգին լալով, ջալանիրչուն ան իմ բերի .
 Հինդու միչեմեն դուս եկած դիմեքով մաբան իմ բերի .
 Տեսնողքն՝ բահրն չ'ի գիդի՝ մե հեսի քարգան իմ բերի .
 Հեսի սիդ դուեան բաց անիմ՝ գարսս մունաք չր քաճե :

Մե բիռքս Փռանգի ասլաս Ե, Եալիս Ե Եօլդ ու Եափաղաք .
 Մե բիռքն գար դալամբարի . սիլ ունի վունց օր մափաղաք .
 Մե բիռքս Չինումաչիեն կու առնե բամամ *քառաղաթ* .
 Մե բիռքն ենգիդունիա, մե բիռքն փաչայի խալաք ,—
 Վունց ձեվիլ գ'ուզե, վունց կրսրիլ՝ կարսս մունաք չր քաճե :

Մե բիռքն դրմբզ ու գափռանդ, մե բիռքն էլ դանջափիլ ա,
 Մե Բանի բիռքս դարիչին, մե բիռքն էլ դարանփիլ ա ,—
 Բերնիրն վրայ չ'ե գալիս՝ հակնիրս Ե սիլա սիլա .
 Անսակ ձօվի միչեն հանած ալնիր ունիմ՝ լալ ու բիլա .
 Մարբարիքս Եադա Եադա՝ օարսս մունաք չր քաճե :

Շաս մարք Եսունեփ կու իմանայ, կօսե . «Հալբաք օա գանգին ա .»
 Չ'ին գիդի քե ուեչ ու միսկքս հազար մե բաբաք հանգին ա .
 Մարիփաքով քաղցր լիզուն դիփունի վրայ անգին ա .
 Սայեաք-Նօփեն ենդուր կու լայ՝ գրլուխքն մահու հանգին ա ,—
 Ասունած սիրոզն ինձ ազատե՝ Եարսս մունաք չր քաճե :

ԻԷ

Դուն ե՛ն հուրին իս՝ վուր գեմի կու զավթե՛ .
 Չունքի ինձ զավթեցիր խափով, նազանի :
 Արիվիլի՛ արիվմուս, հարավ ու հիւսիս
 Չը կայ քիզի նրման՝ չափով, նազանի :

Շաս մարք քու եօխեմեն կու դառնայ եզիդ .
 Արի՛ մե ուսն արա՛, լավ կացի՛ միզիդ .
 Գ՛ուզիմ քե համաւա դամ անիմ քիզիդ՝
 Սանքուրով, քամանչով, դափո |, նազանի :

Դարդիրքս շասացաւ՝ ասիլ իմ ուզում .
 Աչկեմես արսասուեմ հուսիլ իմ ուզում .
 Համաւա, եա՛ր, քիզիդ խօսիլ իմ ուզում .
 Սիրքս չ՛ե կրեսանում զափով, նազանի :

Հայեալու ես, աղաք ունիս, ար ունիս .
 Ձեռիդ դասա կապած սուսանքար ունիս ,
 Տո՛ւր ինձի սրպանե՛ իխսիար ունիս .
 Հե՛նչաք ըլի՛ կեմաս բափով, նազանի :

Սայեար-Նովեն ասաց՝ արզ ունիմ Խանին .
 Ղաքուլ ունիմ՝ քու խաքուլ ինձ սրպանին, —
 Հե՛նչաք ըլի, եա՛ր, գաս իմ գեքեզմանին, —
 Ածիս խուղքն վրեքս ափով, նազանի :

ԻԸ

Աջա՛ք քու սիրքն օ՛վ շինից՝ խօնարից, հիզնից՝ բեդամադ .
 Քանի գ՛ուզե մարք վուր հարփի, վո՛ւնց կու ՚լի վազնից բեդա-
 մադ .

Եա՛ր, ես քիզ ինչ գեք իմ արի՛ նրսած իս միզնից բեդամադ .
 Քամեցիր եօխիդ մանգանով, — ես պիտիմ քիզնից բեդամադ :

Ինչ քիզանից հիռացիլ իմ, իմ ջանումքս ջան չ՛ե մրտի .
 Ուեկ ու միսկքս դուն իս սարի, ձեռիս մեչըն բան չ՛ե մրտի .
 Հե՛նց գիզիմ՝ քե չուրս սարի ե Քազաբըն քարվան չ՛ե մրտի՝
 Ռախսարի նրման նրսած իմ՝ իջարից, միզնից բեդամադ :

Հալբաք սերըն կես ե էլի՛ վուր միզի ասիլ ե ուզում .
 Չուրս սարեկան երեխի պես եարքս խրաւիլ ե ուզում .
 Բրոնիլ ե եօխի դանակըն, սիրքս կրքաւիլ ե ուզում .
 Շաս մարք կայ նրսած՝ լաց՝ լեիս, զօգալի նազանից բեդամադ :

Քեզուկ իմացի՛, կարբացի՛ իմասնասիրաց առակըն :
 Եօխեմեդ ջուճուն իմ էլի, վեր եկաւ սրքիս վաքակըն .
 Ասուած վրկայ, մարք չը քաւե՛ դրժար ե եօխի կրակըն .
 Տեալ արունուս ջեյրանըն՝ վուրսուրթի՛ն զե՛նից բեդամադ :

Անց կացաւ առու խաղալ ե ուզում
 Հասաւ գարունվան հուսանըն բրլ
 Սայեար-Նովեն առանց նընգիր ձիսըն գ
 • կօրցըցած խօնքկարի պես նրսա

ԻԹ

Դարդ մի՛ անի, ջան ու ջիգար, միտկըդ *դիվաց* չը *սեսնե* .
Աչըկ խավրի, անգան խուլանայ՝ երեսըդ բաց չը *սեսնե* :

Վո՛ւնց արեգազըն շուղկը սա՛յ, վո՛ւնց լուսինը լուս անե՛ .
Ավալ Բու *սեսնողրն մեռնի՝* քիզ գրլխիբաց չը *սեսնե* :

Դուն գըլուխըդ մահի կու *սաս*, ես էլ քիզիդ կու *մեռնիմ* .
Միր եղնեճ քամամ աշխարքս սով *խաւե*, — հաց չը *սեսնե* :

Թե՛ վուր չը գամ ու չը *սեսնիմ՝* հազար բաբար բան կօսիս .
Քաւկա մարք վո՛ւնց գայ, վո՛ւնց խօսի, վո՛ւնց քի *քըխրած*
չը *սեսնե* :

Ասունու բերեմեն աննիս մրխիքարիչ սուրփ հօփին .
Է՛լ վաղ մեռնի Սայեաք-Նօվեն՝ նիսրդ գըցած չը *սեսնե* :

Լ

Դիբա ու ենգիդունիա, զարբար ու զար իս, գօլեյի .
Հինդու դիարեմեն եկած զարգալամբար իս, գօլեյի .
Շաս սօվդագար քիզ կու պրսոե՛ դու անգին քար իս, գօլեյի .
Անտակ ծօլի միչեն հանած անգին գօլհար իս, գօլեյի :

Եփ դու բաղչեն սեյրան կ՛եհաս՝ ծօլի նրման *կու տաս ալիդ* :
Գըլուխըդ պահեյօլ արա՛, նամ չի դիբչի խարու խալիդ .
Տեսնողրն հեյբար կու մընայ՝ *ես* Բու սիրուն մահի ջումալիդ .
Աշխարունքս նուր դուս եկած՝ քազա նուգբար իս, գօլեյի :

Արի՛ միզիդ մե՛ լավ կացի՛, դուրբան քլիմ մուրվարումըն .
Ման եկայ երկիր, չը *սեսայ՝* *ես* Բու նրման ջարարումըն .
Վո՛ւնց Հինդու դիարումըն կայ, վո՛ւնց Փրոանգի սուրարումըն .
Քաւվիլ իս քարգանի մեչըն, ուրիւ քանար իս, գօլեյի :

Թարիփըդ դավբար իմ արի, փիլ պիտի՛ վուր գիրբըն *սանե* .
Դուն Բու մըսկի հիդ մի՛ եհա, *ես* խիալըն սրեքդ հանե՛,
Մեչկըդ՝ հադիդեմեն քաւած սիրմա մավթուլի նրմամ *ե* .
Աշխարիս քովաք իս անում՝ սալք ու չինար իս, գօլեյի :

Ես քիզանից չ՛իմ հիռանա՛ քե չ՛ի հասնի մահիս վադեն .
Եփ մեռանիմ, շաղ *սու* վրես՝ դասամագի քիլի շաղեն .
Հեցեաք քլի՛ ուրախ կենաս . Սայեաք-Նօլեն աննե դադեն :
Շաս մարք կօսե՛ քե եար ունիմ, դո՛ւն ուրիւ եար իս, գօլեյի :

ԼԱ

Էջերն վառ կըրակ է՝ երվելով գու ֆայ.—
Շաս մարք կօսէ՝ ես եարի հիդ ման գու ֆամ:
Էս դարդեմեն օվ չ'է ֆաշի՝ վո՛ւչ ֆաշե.
Օվ եար սիրէ, էլ չասի քէ. «ջա՛ն, գու ֆամ.»

Շաս մարք կայ՝ է՛ն գըլխէն սրտում ունէ դամ.
Բագի՛ մարք չ'է ֆաշի, եշխեմեն է խամ.
Ինչ ասիս կօնիլ սայ՝ սերն է անըսկամ.—
Հավեցայ, մաշվեցայ. է՛լ ի՛նչ յա՛ն, գու ֆամ.»

Էջերն վուր կայ՝ հազար բարբաբ հանգ ունէ.
Ուշ ու միտկըն կու քընեցնէ՝ բանգ ունէ.
Բըռնածըն չ'ի քօղնի՝ դայիմ չանգ ունէ.—
Էնդու համա՝ խան հիդ կ'եհամ, խան գու ֆամ:

Թէ դուն եշխի հիդ մանգալըն հարցընիս՝
Չի դիմանա Բօսօմ Չալըն՝ հարցընիս.
Թէ բեմուրվաբ եարի հալըն հարցընիս՝
Ասում է քէ յՄուլթան գու ֆամ, խան գու ֆամ.»

Սայեաթ-Նօվեն ասաց՝ շաշի ջանք դըրի,
Մէ բափա չը սեայ հում կարնակիրի.
Օվ օր ինն չ'ի սիրի, իս էլ չ'իմ սիրի.
Սերըն սեր կու բերէ, սիրեկան գու ֆամ:

ԼԲ

Արի՛ համօվ դուլուդ արա՛, իալխի նօֆար Սայեաթ-Նօվա.
Ամեն մարք չ'ի կանա հանգի շահօվ շփար, Սայեաթ-Նօվա.
Օվ ֆիզի լիդի պարֆիվէ, դուն տո՛ւ շաֆար, Սայեաթ-Նօվա.
Ղաստ արա՛՝ շուշեդ չը կօսրին, չը խըփին ֆար, Սայեաթ-Նօվա:

Թէգուդ դըպրասանըն պան սաս՝ ծեծօվ չ'ի խըրասվի խիվըն,
Ինչու անձնէն չը դուս եհայ անախսէլի էն չար դիվըն.
Բեդապըն՝ ասըլ չ'ի դառնա. քօլօվ չ'ի սիպսակի սիվըն.
Ծուռըն փեքըն չ'ի դըրքսի ռանդան, դուրգար Սայեաթ-Նօվա:

Թէգուդ իմանա, գիդեհա սասդերու համբարըն սիրուն.
Անբարի գուրնըն կօրած է՝ կարբա՛ շարանց վարըն խիրուն.
Ավիսարանի իտակիրըն՝ մարֆարիսէ կարըն սիրուն.
Մի՛ ածի խուզի առչիվըն լալ ու գօվար, Սայեաթ Նօվա:

Թէ էս կինաց փառըն չ'ուզիս՝ էն կինաց ալմասըն կու սան.
Թէ հօֆուդ խաթիր շալ հաֆնիս՝ գար ֆաշած ալապըն կու սան.
.....
Խօսօվնիս արած միխկըդ. չ'անիս ինֆար, Սայեաթ-Նօվա:

Վուր սիդ հասնիֆ, վուր սիդըն սուֆ, վուր սիդ սօյբաբ խաղ
է բլում.
Վուր սիդ ժամ, վուր սիդ պասարաֆ, վուր սիդ սիքօվ սաղ
է բլում.
Թէ վուր հօֆուդ կամըն իս անում, մարմինդ բեդամաղ է բլում.
Վուր մէ դարդին կու դիմանա դո՛ւն ջըրասար Սայեաթ-Նօվա:
1758

Բըլբուլի հիդ լաց իս էլի,
Վարքի նրման բաց իս էլի
Վարքազքով բաց իս էլի,—
Քաց իս էլի.

Չ'կայ ֆիզի նման, չ'կայ ֆիզի նման.
Քիզ նման, ֆիզ նման.—
Դո՛ւն իս աննման:

Սիրունութիւնդ էլաւ արբար.
Մազիր ունիս՝ սիմ ու արբար.
Քի սազ գու ֆայ դուշու զարբար.—
Ղուշու զարբար.

Չ'կայ ֆիզի նման, չ'կայ ֆիզի նման.
Քիզ նման, ֆիզ նման.
Դո՛ւն իս աննման:

Էրեսդդ է օսմս ու դամար.
Ջանքս դուս գու ֆայ ֆիզ ամար:
Մեչկիդ ունիս օսկէ ֆամար.—
Օսկէ ֆամար,
Չ'կայ ֆիզի նման, ֆիզի նման.
Քիզ նման, ֆիզ նման.—
Դո՛ւն իս աննման:

Հաֆիդ զարբն՝ ալ իս արի.
Բըլբուլի հիդ լալ իս արի.
Բարկ երեսիդ իսալ իս արի,—

Խալ իս արի.

Չ'կայ ֆիզի նման, չ'կայ ֆիզի նման.
Քիզ նման, ֆիզ նման.—
Դո՛ւն իս աննման:

Դարդքս ասիմ՝ կու լան սարի.
Էս ի՛նչ բան էր, վուր դուն արի.—
Սայեաք-Նօլուն՝ ջուհուն արի,—
Ջունուն արի

Չ'կայ ֆիզի նման, չ'կայ ֆիզի նման.—
Քիզ նման, ֆիզ նման.
Դո՛ւն իս աննման:

1752 մարտ

ԼԴ

Ասխարքս՝ մէ փանջարս ե, — քաղերումեն բեզարիլ իմ
Մքսիկ սքօղըն կու խուցվի, — դաղերումեն բեզարիլ իմ.
Էրեզ լավ եր կանց վուր Խօր, — վաղերումեն բեզարիլ իմ.
Մարք համաւա մեկ չ'ի ըլի, — խաղերումեն բեզարիլ իմ:

Դօվլաքըն էյքիբար չ'ունե, եփ օր կ'երբայ իր շքքարօվ.
Լավ մարքն են ե' գլուխըն պանե աշխարումըս էյքիբարօվ.
Ասխարքս միգ մընալու չ'ե՛ իմասնասիրաց խաբարօվ —

Դ'ուզիմ բըռչի բըլբուլի պես, — բաղերումեն բեզարի իմ:

Օ՛վ կօւե. քե ես կու ապրիմ առուսեմեն ինչու մուքըն
Ասուձու ձեռումըն հիւս ե' մարբու աշխարք ելումուսըն.
Ղուրքս ենդուր ճանփա չ'ե գնում՝ շասացիլ ե խալխի սուսըն.
Քըսանըն՝ մե դուլ չ'ին պահում, — աղերումեն բեզարիլ իմ:

Ասխարքս միգ մնալու չ'ե, քանի նըստինք գօղ ու սափին.
Հոմ կաքնակիր Աքամի գաք,՝ նալաք ըլի՛ ես քու բափին.
Համփիրուքինըս հասիլ ե, չ'իմ դիմանում խալխի գափին.

Դօսիրըս՝ դուժման ին դարի, — Խաղերումեն բեզարիլ իմ:

Սայեաք-Նօվին ասաց՝ դարդըս կանց մե ճարըն շասացիլ ե.
Զ'ունիմ վաղվան քաղցըր փառես, հիմի դառըն շասացիլ ե.
Բըլբուլի պես ենդուր կու լամ՝ վարքիս խարըն շասացիլ ե.
Զ'ին քօղնում վախտին բացվելու. — Խաղերումեն բեզարիլ իմ:

1759 Ապրիլ

ԼԵ

Պասկիրբըղ դալամօվ քաւած, քահրըղ ուանգե ուանգ իս անում.
Էրեսիդ խալըն ծածկում ե մազիրըղ, խափանգ իս անում.
Բացվիլ իս կարմիր վարքի պես, բըլբուլի հիդ հանգ իս անում.
Ակոեքըղ օսկումըն շարած, պըռօքըղ մահանգ իս անում:

Էրեսըղ նուր լուսնի նըման՝ քանի կ'եհա, կու բօլբուլի.

Դասամազըղ նամ չ'ի ուզի, առանց հուսիլ կու օլբուլի.

Էնդու համա քու սեւնօղըն իր նանփեմեն կու մօլբուլի.

Եփ մըսնում իս մեջլիսումըն, շահգ շուխի շարահգ իս անում:

Էրեսըղ սեւեկու գու քան քաղաք քաղիօվ. գիդ գիղի պես.

Մեռնօղըն քիզմեն կու առնե անմահական դիդ, դիղի պես.

Եփ սիդեմեղ ժաժ իս գալի. քիսքիսկում իս ջիղջիղի պես.

Ինչ կօնիս սանբուր, քամանչեն գուքըղ՝ չօնգուր, չանգ իս.

անում:

Ծուցիդ մեչըն, վարք, մանիւսակ, սընբուլ ու սուսան իս շինի.

Քու սերըն բաղըն ինչ կօնե, քու հուսըն ուեհան իս շինի.

Քամին մեչըն անց ե կեցնում՝ մազիրըղ ելան իս շինի.

Ասխարքըն ծօլ, դուն նավ ման իս գալի, լանգ իս անում:

Ջանեմեղ մեկըն չ'ին ասի՝ քեզուգ աշխարքս քիգ գօվին.

..... մանիւսակ բաց արած ծօվին.

Քաս քու եշխին վոնց՝ դիմանամ. ջուրըն քանե Սայեաք-Նօվին.

Քե սեւնօղըղ մեկ էլ սեաւ, դիվանա դաբանգ իս անում:

1759 Մարտ

Եօխեմէն ենպէս վառվիլ ին՝ վունց Մեջլում եա՛ր իմասունմ՝
Գօզալի տիսուն կարօս իմ՝ հիդ ֆաւիլի սա՛ր, իմ ասունմ:

Ղուրբան իմ ծուցիդ նրօանըն,
Հօֆիս սամ շիմօս կրօանըն,
Թաֆ պառկիմ եարի դրօանըն,—
Գրլխօֆրս ֆար իմ ասունմ:

Հաֆիլ իս ասլաս խասեմէն,
Խըվեցո՛ւ ձեռիդ քասեմէն,
Համաւա եօխիդ քասեմէն
Էրվում իմ, ճար իմ ասունմ:

Բադ կու սիրիմ, ես բաղման չ՛իմ՝
Բադի տիրուչըն ճանաչիմ.
Բըլբուլ իմ՝ սիրով վարք կանչիմ,—
Հիդ ֆաւիլի՛ խա՛ր իս ասունմ:

Մեջլիսներու խաղըն դուն իս,
Վանեներուսըն տաղըն դուն իս,
Սայեաք-Նօվու բաղըն դուն իս,—
Կարօս իմ, բառ իմ ասունմ:

1757 Ապրիլ 5

Բեդասըլին վուր խօսեցնիս. լալ անիլըն ինչի՞ն է տան:
Ռանգըն վուր սեվադէն նընգնի. ալ անիլըն ինչի՞ն է տան:
Մարք վուր ֆու խօսկօվ մեռանի, գալ անիլըն ինչի՞ն է տամ:
Պասանֆըն մէ ոանգն է հերիֆ. չալ անիլըն ինչի՞ն է տան:

Մարք պիտի բանգ հախ սայ, առնէ խօսկիրըն փիր ուսադեմէն.
Ռանգըն ոանգերուն ծածկում է, հուշրեֆըն լիֆն է սադեմէն.
Թեգուզ զարզարբաբ հաֆցընիս, վուս չ՛րլի ասըլ ջադեմէն.
Սիվ Արաբի ճակաշի վրայ խալ անիլըն ինչի՞ն է տան:

Լալ մարքն են է՝ սիրով անէ բարի հրեօակներու կամֆըն.
Իմասուններըն չը տեսան ես աշխարիս հուսն ու համֆըն.
Չուրս գրլխանի ուաշի վրէն աջալըն դրիլ է բամֆըն.
Աշխարքս միգ մընալու չ՛ե, մալ անիլըն ինչի՞ն է տան:

Մեր ու մանուկ բաժանվեցան, մանուկն ենդուր ունի լալու.
Սասանէն մէ դամբ է սըրի Աքամի գաքըն վուրսալու.
Շաքըն սադանէն է տանում, վիրչըն մընում է վայ տալու.—
վուր չ՛ե Ռուեիէլի նըման, կալ անիլըն ինչի՞ն է տան:

Շուռ երիս չարիս ու փալագըն դօվաքըն, միգնից խըռօվ ա.
Ում հաֆիկ հին տալ ին տեսում, էլ չ՛ին ասունմ՝ քէ ես օ՛վ ա.
Նարօվի մէկ մընլամ չ՛ունիս, ենդուր կու լաս Սայեաք-Նօվա.—
Ջարեֆըն դիդըդ չ՛ին գիդի, փալ անիլըն ինչի՞ն է տան:

1759:

Եւթղմեղ անդանակ էլայ, ե՛կ մօրքե՛ շալաքըն դուն իս.
Մի՛ սրպանի հասարքեմեղ, սրբիս խրջալաքըն դուն իս.
Փափա՛վուրի ֆարխանեմեն դուս եկած խալաքըն դուն իս.
Հինդ ու Հաբաօ, Արաբբասան, խօրասնու Քալաքըն դո՛ւն իս:

Բարկ երեսըդ՝ կրակ նրեգած օսկու նրման ջիռանում է.
Էնդու համա ֆու սեսնօղի խիլքըն գրլխեն հիռանում է.
Օվ չ՛ե սեսի, սիսդ է ուզում. օվ սեսնում է՝ միռանում է.—
Օսկե վարաղօվ վարաղնամ սուրաք, մաֆալաքըն դուն իս:

Շասըն ֆու եօխեն կու մեռնի, չ՛ի դիմանա ինքիզարի.
Տարեմըն մե գամ բաց կու ՚լիս մաքան Եանրաղել բազարի.
Էրենգ ըլի ֆու սիրուչըն՝ մրսիկ սալեն չ՛ի բեզարի.—
Ամառն ու ձրմեռըն ծաղկած գուլբաղ ու բաղաքըն դուն իս:

Մուզդ ունե են նաղբեֆարըն՝ վուր քանրըդ դալամօվ հանա.
Ճակեդ ունեդ չ՛ի կարա գա, ֆանի գ՛ուզե վուր Եաս շանայ.
Էնդու համա ծարավ մարբըն՝ ֆու ջրբեմեն չ՛ի կրօսանա,—
Շիրազու շուշուրն անամ՝ նաբաքե Եարբաքըն դուն իս:

Էրենգ մօղըդ նրսօղ Եարին՝ վուր ֆիզի պես համդամ ունե.
Եալեն Եարին չ՛ե ոսս եկի, ֆիզանից խաբըրջամ ունե.
Սայեաք-Նօվեն վուր ֆիզ ունե, աօխարուճըս ի՛նչ դամ ունե.
Եաբաբբանդօվ չարա ու չարդախ կօչկ, ամաբաքըն դուն իս.

Աջա՛ք ֆանի ժամանակ է, բաֆ գիդեմամ սարիդ, Ե՛րենկ.
Վունց ուսիլ գ՛ուզե, վունց խրմիլ՝ մօղըդ նրսօղ Եարիդ երենկ.
Բացվիլ իս կարմիր վարքի պես, փաքուք սուսանբարիդ երենկ.
Բըլբուլին լալօվ ման կօծիս գիօր ցերեկ խարիդ երենկ:

Հուսըդ աօխարս բրոնիլ է, բերնումդ ունիս գանջափիլըն.
Կանց ֆիզ լավ հուս չ՛ի ունենա Հընդու եկած դարանփիլըն.
Գիօր ցերեկ գուֆսիդ մեչն իս, ձեռիդ ունիս գանջափիլըն.
Գիբչում է ալ պրոօցեհրուդ՝ ունֆիդ սամանդարիդ երենկ:

Շասըն հասարքեդ կու մեռնի սրթուճըն կ՛ունենայ զարուր.
Օվ չ՛ե սեսի՝ մեկ ա՛խ կօնե, օվ կու սեսնե՛ հազար հարուր.
Քու զաքըն ֆու նրման կու՛լի, կրօսիդ ունիս օսկե բարուր.
Բըլֆա մեկ էլ դեդեն բերե՛ նրման բարբարիդ երենկ:

Մե նաղբըդ Արաբ անցկացաւ, մե նաղբըդ Հընդըսան գընաց,
Մե նաղբըդ՝ Արբիմ անցկացաւ, մե նաղբըդ Դաղըսան գընաց,
Մե նաղբըդ Ուրումիլ կացաւ, մեկըն Փրոանգնեսան գընաց.—
Օվ ֆու սուրաքըն սեսնում է, ասում է՝ քահարիդ երենկ:

Արի՛ նրսի՛, Սայեաք-Նօվա, խօսկըդ ասա՛ լամզուբասօվ.
Սազին խիլքըդ չը սանուլ սաս Ես խիալօվ. Ես հավասօվ.
Ձեռիդ բրոնածըն բրթօլ է. անա՛,— խրմի՛նֆ օսկե քասօվ.
Շաս ազալիբ մեյմանդար իս, սուփրի սազանդարիդ երենկ:

և

Դասամազրդ սիմ ու շարբար, նամ շաղ եկած ռեհան է.
Ունեիրդ դամալով քաւած, երեսըդ զարնիւան է.

Ակրոսնիրդ լալ ու մարբիս, ռանգիդ մարք կու երանէ.
Քաֆ ես մեռնիմ, դուն սաղ ըլիս, ետխրդ իմ գերեզման է.
Նազիդ մեռնիմ, նազ մի՛ անի. նազըդ ինձ կու սրպանէ:

.....
Ունն օր կանց միգի լավ սիրիս՝ Սասուած չարին քամամէ.
Դիդարեդ կարօս մընացի երկու սարի քամամ է:
Քաֆ ես մեռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, ետխրդ իմ գերեզման է.
Նազիդ մեռնիմ, նազ մի՛ անի. նազըդ ինձ կու սրպանէ.

Քառամեցաւ կարմիր վարբըն, բաղըն բըլբուլ չ'ե գալի.
Սիրքս եարալու շինեցիր, երվում իմ մըրմընջալի.
Էտխմեդ հիվանդացիլ իմ, պառկած իմ դըծար հալի:
Քաֆ ես մեռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, ետխրդ իմ գերեզման է.
Նազիդ մեռնիմ, նազ մի՛ անի. նազըդ ինձ կու սրպանէ.

Մեջուսի պես սարն իմ նընգի, Լեյլուսնէն խաբար չ'ունիմ.
Էտխմեդ սիրքս երվում է, հովանալու նար չ'ունիմ.
Սասուած վըկայ, աշխարումքս ես քիզ ավել եար չ'ունիմ:
Քաֆ ես մեռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, ետխրդ իմ գերեզման է.
Նազիդ մեռնիմ, նազ մի՛ անի. նազըդ ինձ կու սրպանէ:

Սայեաք-Նովեն սասց. գա՛լում, աչկըս լալիս է արին.
Հում կաքնակիր Աթամի գաք, նա՛լաք քու էյթիբարին.
Իդրարեմեն շուս անցկացար. ո՛ւր է եարսուն սարին:

Քաֆ ես մեռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, ետխրդ իմ գերեզման է.
Նազիդ մեռնիմ, նազ մի՛ անի. նազըդ ինձ կու սրպանէ:
1754 Մարտ 1

ԽԱ.

Եւր, քիզ իսկի գաժալ չ'ըլի՝ Բու դուստրնին Եան բացարամ,
 Հուսրդ աժաւարս բրոնիլ Ե՝ բալասանի ծառ բացարամ.
 Քրիսիրդ օսկե վարադով Սամալուր իս՝ Եան բացարամ.
 Տեանօղրն Եարքն չ'ի գ'աթ լուսնի ասող պայժառ բացարամ:

Ամեն մարք չ'ի կարա մըսնի՝ Եժիիդ շուրքն չ'իդ զալուս.
 Մըսնում Ե Եարսուն կամուրջրն, չ'ասիս՝ քե մե գիդ Ե, գալում.
 Ունքիրդ սալիզ սաղախ Ե. քերքերուկրդ Եիս Ե, չ'գալում.
 Մըսնօղրն Ել չ'ի դուս Եհա՝ դուս մահու պահառ բացարամ:

Բարակ մեչկրդ՝ դարդուղամի. Երեսրդ բայգուլի Երման.
 Օրքն Եարսուն ռանգ կու փօխիս, վո՛ւնց մեկրն չ'ե օլի Երման.
 Եփ խաղում Ես՝ վառվրում իս օցի բերնի հուլի Երման.
 Մուրքն ժիղրն լուս իս սալի առանց կրակ վառ բացարամ:

Բարօլին բարօլ չ'իս սա՝ բախալուրի սալամի պես.
 Ձեռնիրդ՝ սիպակ մախար, լիզուդ օսկե դալամի պես.
 Ձարուգարբար Երօժա՝ ման իս գալի ալամի պես.
 Տեանօղրն Ենպես կ'իմանայ՝ Շան իս գալի շառ բացարամ:

Եւր, քիզանից հիռանալս մեռնելուս վրայ դրժար ա.
 Լիզուդ Բաղքը, խօսկրդ Բաղքը, ակրոնիրդ անգին Բար ա.
 Երիք Բան ու Եարն խալրն Երեսիդ բօլօրքն Եար ա.
 Վունց օր Մայեաք-Նօլու լիզուն Եօրանասուն բառ բացարամ:
 1758 Հոկտեմբեր 9

ԽԲ

Քանի վուր շան մի՝ Եւր. քի դուրբան իմ, աքա ի՞նչ անիմ՝
 Արսասուց հանիմ, Եան հօնուց հանիմ, — Եւր, դադեդ սանիմ:
 Ասի. «Չեյրան իմ» քո՛ւղ քի սեյր անիմ. Եար. մըսիկ անիմ:
 Մո՛ւս բաղչեցն Եագով, քիզ գօլիմ սագով, Եար իլքիմագով:

Մագիրդ դասա, պրօժրդ փրսա. Եեյրանի վախս Ե:
 Ե՛կ Երնգինգ չօլրն՝ վուր հասնից գօլրն. Չեյրանի վախս Ե:
 Բրլուլրն վարքին, վարքն բաղին սեյրանի վախս Ե:
 Մո՛ւս բաղչեցն Եագով, քիզ գօլիմ սագով, Եար իլքիմագով:

Շուռ գանգ հանդամով. Եեկնային Եամով բուփրն բացվիլ Ե:
 Եաղ կանչինգ հանգով. լալեքն ռանգով, վարքն բացվիլ Ե:
 Մուսան սըբուլով, դարիք բրլուլով բաղրն լըցվիլ Ե:
 Մո՛ւս բաղչին Եագով, քիզ գօլիմ սագով, Եար իլքիմագով:

Պասվական շիճամ, Երման Երմանաճ Լեյու դիդարին.
 Եւր, ուժկըս գընաց՝ մագիրդ մընաց վրայ մուհաջարին.
 Բաղրն զարբարամ, բրլուլրն Բընամ վարքի սաջարին.—
 Մո՛ւս բաղչեցն Եագով, քիզ գօլիմ սագով, Եար իլքիմագով:

Հախիլ իս ասլա, բուրլու զար ու խաս՝ սալբու դալ բօլուն.
 Ձեռիդ ունիս բաս, լըցնիս ինճ սաս՝ դուրբան իմ քօլուն.
 Թափ դու՛ք բաղչեցն գաս՝ անիս մասնե մաս ու Մայեաք-Նօլուն.
 Մո՛ւս բաղչեցն Եագով, քիզ գօլիմ սագով, Եար իլքիմագով:

ԽԳ

Մոզրդ նրսողըն կու հարփի՝ դուն բանգ ու բոզա իս, ազիզ
 Դիվանա-Փանուկ կու շինիս, ճեսնողին՝ ջազա իս, ազիզ .
 Ինչ տիղ կու՝ իս շնուկ կու սաս՝ մեջլիսի մազա էս, ազիզ .
 Մազեն՝ մե սահաթ լավ կու՝ ի, դուն համան բազա իս, ազիզ .

Մե խօսկըդ կանց շաքար քաղցր, մե խօսկըդ վառ՝ քուրայ-
 քուրայ .

Մե նրմանըդ ուշի նրման, մե նրմանըդ ջուրա-ջուրա .

Մարտարիսով լիքն կալ իս, սաղափնիրըդ բուրա-բուրա .

Էրծրքե կօխպեֆօլ կօխպած, դուն, օսկե ուզա իս, ազիզ .

Էրեսըդ առվուսվան արիվ՝ Կանի կ'եհայ կու զարգանայ .

Քաֆավուրի քարխանի զար՝ ծառն ծառեն չ'ի թարգանա .

Թե սուչ ունեմամ սրպանե, բե չե՝ նահախ մի՝ բարկանա .

Մե ձեռըդ ջուր, մե ձեռդ արուն՝ ջալլաթի ջազա իս, ազիզ :

Տեսնողըն նախըդ կու ջրնդդե են բուլի պես .

Չընի սակեն նուր դուս եկած, արիվ դիքած սընբուլի պես .

Թո՛ւղ վրեդ լալօլ պրսուս գամ՝ վարքի կարօս բըլբուլի պես .

Դուն ինձնից շուսօլ մի՝ բրուչի՝ շավարդան, բազալ իս, ազիզ :

Էջիսեմեդ հիվանդացիլ իմ վունց զարար, վունց շահ ին ասում .

Հեփմնիրքս ասուսում ին՝ ծընգան սալօլ վա՛յ ին ասում .

Կանչողքս դարդակ է գընում, ա՛խ Սայեաթ-Նօվա, ին ասում .

Քաֆ դուն տիս գաս, վիր կու կենամ, — բե սազիս՝ սազա իս, ազիս :

ԽԴ

Անգան արա՛, բարիքավուր,
 Գընա՛ հիդըն խաղ մի՛ անի,
 Եարի սիրդըն դաղ մի՛ անի,
 Էս կրակըն չաղ մի՛ անի .

Չաղ շուռ արի՛

Մարտուն սարի,

Եարին բեդամաղ մի՛ անի .

Բեդամաղ չ'ըլի միգանից,
 Չը հիռանայ անմիղ բանից .
 Եարըն նազօլ հօֆիս հանից .

Հանած ծառ է,

Էջխօլ վառ է .

Չ'ի վախենա Սուլթան Խանից :

Խանի պես դիվան իս անում,
 Շահգադի պես սան իս անում,
 Էս ինչքավուր բան իս անում .

Բանըդ բանդ է,

Պոօբըդ դանդ է,

Քաղցրը լիզվօլ ջան իս հանում :

Չան չ'ունիմ եարի ձեռնեմեն,
 Հիվանդ իմ եօխիդ կըռնեմեն,

Դիդ անիս ծուցիդ նրոնեմեն,
 Նրոիդ օսկօլ,
 Քաղցր խօսկօլ,
 Կրակ իս վեր ամուս բերեմեն:

Բերնիդ մեչըն լալ է, գօզալ,
 Հաֆիդ զարըն ալ է, գօզալ,
 Էս ինչպէս խիալ է, գօզալ,
 Էս խիալօլ նազ իս անուս. Եար, ամա՛ն:

Նագ իս անուս իխսիարիս,
 Հիդ աշխարիս բարեբար իս,
 Հրնդու եկած դալամբար իս.
 Ղալամ բաւած,
 Ջանս է մաւած,
 Ջանս հանեցիր՝ ջաղուբար իս:

Ջաղուբար իս փեյ ու փանդօլ,
 Շիրազու շուշա իս դանդօլ,
 Այնիբանդ իս խաբաբանդօլ.
 Ջամ հալիլա,
 Լալ ու բիլա,
 Ջանս հանեցիր էս փրսանդօլ:

Էս փրսանդօլ համ իս անուս,
 Դասամազըդ նամ իս անուս,

Աբա խաբրըդ ջամ իս անուս,
 Ջան իս Չինի,
 Դօսըդ է սինի,
 Շամամնիրըդ դամ իս անուս:

Դամու դալբան իս համաւա,
 Դասա դասա մազըդ քաւ ա,
 Համաձըդ զար ու դումաւ ա.
 Ղումաւ զարօլ
 Կու լալ սարօլ
 Օլ ֆիզի գու քալ քամաւա:

Թամաւա իս՝ վարթի ուանգ իս,
 Ծօլ սեսած օսկու մահանգ իս.
 Սանբուր ու քամանչա չանգ իս՝
 Բարակ ձեցօլ սազ իս անուս. Եար, ամա՛ն:

Սազ իս անուս, դուր իս գալի
 Բաղչի մեչըն ջուր իս գալի.
 Փունջ մանիւակ նուր իս գալի.
 Նուր գօլիմ ֆի,
 Անպասմէլի,
 Վարթի մեչըն շուռ իս գալի:

Շուռ իս գալի բըլբուլի պէս,
 Հուսըդ գու քալ պընբուլի պէս,

Սուփրի մէջըն քայգուլի պէս,
Դասսա կապած,
Ռեհնին կըքսած,
Բաց իս էլի դուն գուլի պէս:

Գուլ իս կօկօր տերեւակալ,
Չ'իս քառամի, արեւակալ,
Քափալուր իս բարեւակալ,
Բարօլ սամ քիգ, —
Մըսիկ տ'ը միգ
Չէ քէ ամսօվ, — Զօրեւակալ:

Օրն ի օրն շասանում իս,
Էջիսի մէջըն մօղանում իս,
Սըրսի դարդըս հիդ անում իս,
Հիդ արա', տի'ս
Քէ քաբիբ իս, —
Խիլքն գըլիսէս հասանում իս:

Տարար խիլքս, հէյրար արիբ,
Բարակ միջկըդ սէյրան արիբ,
Էս կըրակօվ քիրեան արիբ,
Հայբար մահիս հազ իս անում, Եար, աման,

Հազ չ'ունիմ խային եարեմեն,
Չ'իս ջոգվում անգին քարեմեն,
Քափ չ'անցկեմաս իդրարեմեն.

Իդրար անիս,
Հօփս անիս,
Պըրծընիմ ան ու գարեմեն:

Ան ու գար իմ քառում, աման.
Քիզնից ուրիշ չ'ունիմ գուման.
Ծուցիդ մէջըն չայիբ չիման.
Չիման ասիմ.

Մուրախաս իմ,
Սըրսումըս ունիմ իդրար իման:

Իդրար իմանեն չ'անցկեմամ,
Առանց քիգ մին օր վո'նց կեմամ.
Բերնումըս դընիմ սանձ կեմամ.

Սանձահարիմ
Սիրքս վառիմ
Անհընանալու գանձ կեմամ:

Գանձ իս սիւրօվ ու սիրեկան,
Ղիսէք ունիս անգինական,
Լալ ու ջալանիբ պասվական.
Պասիվ անիմ

Քանի ջան իմ
Չուն աշխարս է անցօղական:

Անց մի' կեմա' քէ հալալ իս,
Մի մօր ծընած, մի մօր դալ իս.

Ղարույ անիմ բեգուց հայիս՝
 Չունքի իլքիմագ իս անում. Եւր ամանն:

Իլքիմագրս էս է, ջանքմ,
 Օրքս հիդրդ կես է, ջանքմ.
 Էջխըն հասու պես է, ջանքմ.

Ջանքմ, ջան իս,
 Անքման իս.

Աշխարս ուս ու սիս է.՞ ջանքմ:

Ուս ու սիս արա՛, իմացի՛.
 Մքսիկ արա՛ աղ ու հացի.
 Քաֆ իդրարին դրուս կացի՛.
 Կա՛ց իդրարին
 Ահի՛ օարին՝

Եփ մեռանիմ վրքս լացի՛:

Լաց ըլիս՝ աչկըն զայ անիս,
 Դասսա ուհան փայ անիս,
 Արսասունքը՝ չայ անիս.

Չաու ջուր իս,
 Խիս սքխուր իս.

Աղալաքրդ Շահի անիս:

Շահի զուրիաթ թաղաղըն
 Չ՛ի հարցրնի դուգուն դաղըն.
 Վայ բե է՛լ չը խօսիս վաղըն.

Վաղըն կու լամ՝
 Նքսիմ ու լամ,
 Ասիմ բարիքավուր խաղըն:

Խաղ իս էլի, Սայեաք-Նովա.
 Դաղ իս էլի, Սայեաք-Նովա.
 Բաղ իս էլի, Սայեաք-Նովա.
 Գյուխըդ փիանդագ իս խնում. Եւր
 ամանն:

ԽԵ

Ես կանչում իմ լալանին. բաղեթանեն լալ անին :
 Վա՛յ քե հաւարքեդ մեռնիմ, բըլբուլ լիզուս լալ անին :
 Դօսիրքս հիռու կանգնին, եադիրքն՝ գան լալ անին :
 Քիզ սազ գու քայ լալ դումաւըն, նագանի . —
 Ե՛կ նակասիդ կապե գարլու մուղայիւ .
 Ձեռիդ բըռնի օսկեջըրած մըկրասըն,
 Խունուն խունուն կավերուդ տա՛ւր արայիւ :

Ես կանչում իմ եարանին. քեջնիս վարսադ՝ եար անին :
 Օվ աւաւ՝ քե նահախ սիդ, եարիդ մեչըն եար՝ անին :
 Ավեաւանըն կու սայ խօնար մարթուն երանին :
 Պասվական տանելու նօվար ու նաջար,
 Բըլբուլին գըծվեցնօղ բուփ վարքի սաջար .
 Սչկիրդ ունեերուդ էլաւ մուհաջար .
 Քերբերուկիդ մազըն՝ գար, օսկու գարնիւ :

Ես կանչում իմ գայանին. նու (ն) ալիբ (ա) զալի (զ) անին :
 Դուն իս աւի՝ նահախ սիդ, եարի սիրքն գայ անին :
 Շանն եր քաւի, չե՛ր դիմնա է՛ս իմ քաւած գայանին :
 Հուսըդ աւխար բըռնից, Փըռանգի մաջում .
 Դասամազըդ դարաւ՝ սիմ ու աբեեում .
 Կըռնիրդ շիմեաս է, մասնիրդ է մում .
 Մուցըդ բաղչա ունիս, մեչկըդ է դամիւ :

Ես կանչում իմ մերանին, ըսկըզբնական մեր անին .

Թո՛ւղ դօսիրքն շասանան, քընամիքն մեռանին :
 Ասի՛ քե ես քու ախպեր, քու մերն ինձի մեր անին :
 Բեմուրվար, եար, խիլքս գըլխես մի՛ տանի .
 Դարդիրքս շասացաւ քանի մե քանի .
 Գիդիմ՝ վուր, եար, ինձ լայիդ չ՛իս անի՛
 Դուն մե քաւավուր իս, ես մե խիդն դավիւ :

Ես կանչում իմ մասանին. սէ (ս) ու ալիբ (ա) մաս անին :
 Սայեաք-Նօվեն քու եարն է՛ քե գուզ մասնէ մաս անին :

Դասամազըդ նըման սընբուլ սուտանի .
 Վախում իմ՝ քե սերըդ սիրքդ կես անի .
 Կու կեռնիմ, էլ ինձի պես չ՛իս տեսանի .
 Քու Սայեաք-Նօվեն իմ, մի՛ անի դիմիւ :

ԽԶ

Խըմեցո՛ւր ձեռիդ քսակմեց
 Զուր իմ ասում
 . . . ացի սրկու մասեմեց
 Աչքի լուս Բուր իմ ասի
 չ'իմ ասի
 Քուր չ'իմ սուր չ'իմ ասի :

Գօգայ Ասուում քիզի լավ սայ
 Զ'ուզողի աչկերուն ցավ սայ
 Անգալի խօսկին մի' ավսա
 Աչքի լուս ուր իմ ասի
 Զուր չ'իմ ասի, գուր չ'իմ ասի
 Զու

Օվ քիզի այեան մըսիկ սայ
 Աբեյին Կայեան մըսիկ սայ
 Ինչ աչկ քիզ խայեան մըսիկ սայ
 Զաում եար կուր իմ ասի
 Նուր չ'իմ ասի, ցու . . .

Օվ օր ինձ շինից դիվանա
 Սուրբ Կարապետեց խիվանայ
 Վաղի Երեսուն սիվանայ
 Աչքի լուս կուր իմ ասի

Զուր չ'իմ ասի

Էջիեմեդ խըմամ մասս Էկամ
 Գրուխրս մահին վախս Էկամ
 Սայեար-Նովեց իմ սիսդ Էկամ
 Աչքի լուս ուր իմ ասի
 Սուր չ'իմ ասի, գուր չ'իմ ասի
 Տո՛ւր չ'իմ ասի

1758 Մայիս 10

Սայեաթ—Նովայի հետեեալ ութը երգերը Գէորգ Աստուածատուրեան զտած է Պետրոկրատի Գիտութեանց Ճեմարանի Ասիական Թանգարանի մատենադարանը պահուած ձեռագրի մը մէջ և առաջին անգամ տպագրած է «Ազգագրական Հանդէս»ի X գրքին մէջ, (1903)ին:

ԽԷ

Աչկ ու ունքք վեր իս քողի, հեփիմքք աննարի բաբար.
Աջաբ, քիզ ի՛նչ գէք իմ արի—խօսում իս դու չարի բաբար:
Օվօր քիզ խալէն մըսիկ սա, սիրքն դարնա քարի բաբար.
Թեզուզ պահե, քեզուզ սպանե դրանքք ցօւարի բաբար:

Դրանքք ցօւար չիս պանի, քախուր իս՝ դուլ սրպանօղ.
Խօսկըս արակօլ իմացի, գօհրա ասսղ, փուզուլ սրպանօղ.
Բացուիլ իս բաղի միչումըն, կարմիր վարք, բուլբուլ սրպանօղ:
Կտիլ սու քանի կտում է — քու բուրն սարդարի բաբար:

Յար, ինձ մե ճամփա կանգնեցրու—կենամ խաբրըջամի նրման.
Գիշիր ու ցեքէկ լալիս իմ, աչկիրքս է նամի նրման:
Թող դրանքք նրնգած ըլիմ օսար բարեկամի նրման:
Անգալըն Աստուած սրպանե, Փանրաղ Շիրին շարի բաբար:

Գարնան շընչի ծաղկի նրման կարմիր վարքըն բաց է ըլում.
Ինչ օխոս է քու բաղմընչուն, վուր բուլբուլըն լաց է ըլում.
Պրօշեմք միգր է կարում, քօղնիս, յախք բաց է ըլում,
Էնդուր համա քաղցր իս խօսում—լիզուք է քախարի բաբար:

Մարք իր խօսկօլ կը նանաչուի, գուզե Շանի վիգիր շինին.
Բեդասըն ասըլ չի դարնա, քեզուզ վեփիլ, նազիր շինին.
Թե կու մընաս, ամենան սիղ քու հունարն հազիր շինին.
Սայեաթ—Նովա՛, խօսկըք ասա—չըլի քամու դարի բաբար՝

ԽԸ

Հրնդկաց ֆաղափցրն հանած, ջավանիր ֆար արմանելու,
Ինչին դիփչիս նաշրե կօնիս, վօսկե փարգալ արմանելու.
Ամեն մարք չի կարա նարի Եանօլ Երֆար արմանելու.
Մարք հիդրք չի կարօղ խօսի, Բօսօսի Զալ արմանելու:

Շիֆօսի ծար բրհամ եկար, Եկնքր սաճիլըն ի՞նչ կօնե.
Էրանի և ֆու սիրուչին—յադին յաճիլըն ի՞նչ կօնե.
Էրեքր խասս մուրասս—դալամ ֆաճիլըն ի՞նչ կօնե
Կարմիր կանանչ ու ճերմակ, սարիսար ալ արմանելու:

Դուն հիօճ շիմիօ անելու չիս, նրաֆ վարած, դրծար նարած.
Օվօր երեքր կու սեսնե, խիլըն կու դարնա Երվարած.
Անգին յաշուր, անգին ալմաս բօլօրքր ջավանիր օարած,
Սկանդարի Զոզդարեն քօղած, ջընաղ հեֆալ արմանելու:

Համաճա սէրան իս ամուն, վարք ու մանիօակ ֆաղում իս.
Շուճա բըրօյե գուլաբդան բերնեք վարքաջուր մաղում իս.
Թաֆաուրի քազի ջիդա, վօսկե քիլըդ Եարմաղուն իս.
Վուրսնուրքի ձերիցըն փախած ջէրան, մարալ արմանելու:

յար, ֆիզանից հիրանալըս մերնելուս վըրա դրծար ա.
Էօխեմեք ջունուն իմ դարի — ի՞նչպէս անիմ ինձի չարա.
Ավէլի չե Սայեաք—Նօվէն — ֆիզի ծարա ու նօֆար ա.
Նըրանից ձիրքր ֆաճիլըն Եճ էլ Եաս ա արմանելու:

ԽԹ

Է՛յ բեմուրագ մի սրպանի, չունեփճարիր սեր, նազանի.
Թե ֆիզ ավէլ յադ յար սիրիմ, ումբեխ չունիմ խեր, նազանի:

Աճխարումըս դուն իմ ջան իս,
Դուն իմ Շան իս, Սուլքան, Եան իս,
Ի՞նչ կուլի միզ մրեփկ անիս.
Հազարեն մե ջեր, նազանի:

Ղարիք դավրիօ իմ, հաջ չունիմ.
Գլխիս երծաքե քաջ չունիմ.
Իս ֆիզ ավէլ իլաջ չունիմ.
Դուն դարի ինձ սեր, նազանի:

Կըրակ ջըվիր կրակն աւէլի,
Զախմախ ունիս դուն ցավէլի.
Աճխարում ֆիզնից ավէլի
Օ՛վ ասալ քե կեր, նազանի:

Սայեաք Նօվէն իմ, նար չունիմ,
Ճիս վուրքըն իմ մին խար չունիմ,
Թե դուն ասիր յադ յար չունիմ,
Իզարքր գրքար, նազանի:

Ծ

Խաբար գրնաց բուլբուլի մօղ վարքըն Բու գալուն մրնում է:
 Ճուխկընիրըն բացրած վերեն շուս գալուն մրնում է.
 Արավուսուց զանգակի պես Բաղցր ձեն սալու մրնում է:
 Բուլբուլն ասաց. «Չիմ կարող գա. պունպունես լալուն մը-
 նում է»:

Վարքըն ասաց. «Իմ բուլբուլին ալ պունպունեն վունց կու
 թե խիլ ունիս, շարիբ բուլբուլ, էլ Բու բաղի ճա՛վիեն չափե»:
 Բանր գուգե Բրնած սիղըն իր բօնամին կուրըն կապե,
 էլի վիրչում մեղան (?) Բօսօմի Ջալին մրնում է».

Վարքըն յասաց. «Խային բուլբուլ, Գալաբ էս Բու էքսիբարին,
 Անցկացաւ ապրիլ, մայիսըն, մեկ օր չը հարցրին յարին»:
 Չեքուղ քե մուրագնին հասնին, սի՛ն, ինչ արալ Բավթար շարին,
 Փահրադին Բլունգըն սըպանից, Շիրին խանգալին մրնում է».

Աճխարունըն վարքն է էլի բուլբուլների սիրեկանըն,
 Բուլբուլի լիգճօլ իմ ասում, Տե՛ր, պահե վարքի նրմանըն:
 Աճխարունըն Բանի սաղ իմ, Սայեաբ-Նօլի գերեզմանըն
 Շահաբասի լալի նրման շահի վեր գալուն մը նում է,

ԾԱ.

Փահրադըն մերած, Շիրին ասաց՝ շարեն երոշած իմ.
 Բաշուիլ է վարքըն, մօղ չի բօղնում, չափարեն երոշած իմ,
 Բուլբուլըն ասաց՝ «վարքիս խաբի խարեն երոշած իմ»:
 Տասնունեկ ամիս մուջան կացի, շարեն երոշած իմ.
 Ասոշած կու սիրիս, զար մի հաֆնի, զարեն երոշած իմ,
 Մեջլումի նրման ման իմ գալի, յարեն երոշած իմ:

Չըկա Փաշանի իւագինումըն մալ Բիգի լայիղ.
 Հալա չեն գօրձի Թիրմանումըն շալ Բիգի լայիղ.
 Օսկե մասնումըն դուն դըրիլ իս լալ Բիգի լայիղ,
 Հաֆիլիս ասլաս, բանգն է գուլգազ ալ Բիգի լայիղ:
 Ասոշած կու սիրիս, զար մի հաֆնի, զարեն երոշած իմ,
 Մեջլումի նրման ման իմ գալի, յարեն երոշած իմ:

Խօսկիրք բաղցր, լիգուր շաֆար շարքի միջումըն.
 Գարունեղան ծաղիկ, բացիս էլի մարսի միջումըն.
 Մագիրքըն րեհան, փարքըն է վարքի միջումըն.
 Կանանչ սերեվեն Գամ չի կաքի վարքի միջումըն,
 Ասոշած կու սիրիս, զար մի հաֆնի, զարեն երոշած իմ,
 Մեջլումի նրման ման իմ գալի, յարեն երոշած իմ:

Սայեաբ—Նօվեն իմ, Էնդուր կուլամ, դարդիրքս արբաբ.
 Մագիրքս րեհան, կլապիսօն է, հուսիրքս շարբաբ,
 Բարակ սուրաքիք խիս սազ գուֆա դիբա ու զարբաբ..
 Ասոշած կու սիրիս, զար մի հաֆնի, զարեն երոշած իմ,
 Մեջլումի նրման ման իմ գալի, յարեն երոշած իմ:

ԾԲ

Այբըն Աստուած սիրիս, բեն բարի կացի,
 Քիմ գագաթիք արա դա ու այբ քօ:
 Էլ երանի չըկա զա գալում մարքուն.
 Ը' եք երեսիք դի քօ ու այբ քօ:

Ժե ժամանակն հասավ աչկերիս լալու,
 Ին իննի գրգեցիր դարդըս վուխայալու.
 Լիւն լալով իմ ես աշխարհս մնալու,
 Էնդուր նախ քառեցի իւե այբ ու քօ.

Ծա ծովումն մընաց, դուս. չեկաւ նավըք,
 Կեն կամով ավելցրիր բու սրբի ցարք.
 Հօ համամ կանչում իս ձա ձայնով դաւըք,
 Ղաք շաբուլ կաց նարիս... (*)

Րե բուն ցօ ցամփիլ է, հիւն հունար ունե,
 Փիւր փակեցին դուրըն, քե քրբար ունե,
 Եվ օ Ֆեն կարբալու Աստուած նար ունե,
 Հալալ Սայեաք—Նովեն կեն ու այբ քօ:

(*) Ոսանաւորի՞ կազմը ցոյց կու տայ պակաս մը.

ԾԳ

Ոյիմիրն կարբացիլ իմ դասեղաս,
 Հասա բաե, հասա շե, հասա սե,
 Անգրբձակի մե ձեն եկաւ դասեղաս.
 Անգան կալա, չիմացա ինչ հասա է:

Հազար տարին մարքու աչկին քաւ աուր.
 Քանի՜ քընագ, քանի՜ հարուս, քաւաուր.
 Չի հարցընի ախկաս, հարուս, քաւաուր.
 Մանրն վուր կա, արանց կրօիր հասա է:

Դարնացաւ աւելցավ, կի՞նքս ծովացավ,
 Ախ քառեկեն սիրքս նընգավ, ծովացավ,
 Կարեւոյ, կարեւոյ դարդըս ծովացավ,
 Մե մարք չըկա, վուր ինն խըրաս հասասէ:

Հազար տարին մարքու աչկին քաւ աուր
 Օվ է մնացի աշխարհումս քաւ աուրն,
 Սայեաք—Նովեն, տարիք էլաւ քաւաուրն,
 Դուն մանի՞հիդ, ման քիզի հիդ հասա է:

Ծ՛Դ

Մըսա եւիսի ֆուրէն խալիս դարնալու,
 Սիրքս ելաւ քէ ու այբ, երկու բէն,
 Կամալ մսա դարդըն բարնալու,
 Ո՛ւմ բըրնիմ սէ ու այբ երկու բէն:

Դադա պիտի խօսկըն շադամի շինէ,
 Շարբաբի միջումըն սամբիլ շինէ,
 * * * * *
 Մարք վուր բլի ցու այբ երկու բէն:

Ինչպէս վուր կրակին չի դիմանա մում,
 Էնպէս սաշաբ բլի, օլօր խօսի՞մ հում.
 Սայեաբ—Նօվէն ասաց ենդուր չէ պակ-
 սում,
 Էրկու աչկէս, երկու այիբ երկու բէն:

Բ Ա Ռ Ա Ր Ա Ն

Այս բառարանի մէջ այրբենական կարգով դասաւորուած են այն բառերը, որոնց բացատրութիւնը հանգուցեալ Գ. Հախվերդանը զետեղած է Սայեաթ-Նովայի առաջին հրատարակութեան մէջ՝
ամէն մէկ երգի տակ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. —

Սայեաթ-Նովայ յոգնակիրները (ի) ուլ ըրած է. Օր. — աչկիր — աչքեր: Նոյնպէս բազմաթիւ բառերու մէջ (ե) ի տեղ գործածած է (ի), Օր. արիւլ — արե. անմիղ — անմեղ. դիւ—դեռ ևլն. (ե) ի տեղ կիրարած է (է). ինչպէս — էկած = եկած. (ո) ի տեղ (ու) ինչպէս թաքավուր — թաղաւոր. գործածած է նաև շարք մը մը թուրքերէն բառեր, որոնց նշանակութիւնը շատ պարզ ըլլալով արեւմտահայերուս, անոնց բացատրութիւնը զանց կ'առնենք, աւելորդ խճողումի տեղի չտալու համար:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶԸ

Ա

Արա-ապա:
Արրէշում - մէտաքս:
Ադար - համեստութիւն:
Ադալաթ - արդարութիւն:
Ազիզ - նազելի, չքնազ:
Ալամ - դրօշակ, դրօշակի ծայրին եղած արծաթէ լուսնաձևը:
Ալ անիլ - կարմիր գոյնով ներկել:
Ախտել - յայթել:
Ախր - վերջապէս, վերջը:
Ածող - նուագող, նուագածու:
Ահլէք - ատամ:
Ահլի - անեղ, դաշնաւոր:
Ահ ու զար - ան:
Աղէրումէն - աղաներէն:
Ամարաթ - ապարանք:
Ամբ - ամպ:
Այնիրանդ - փոքրիկ հայելիներով առուեստածե պատած:

Այնումդ - աչքովդ, մտքովդ:
Անախտելի - անյաղթելի:
Անբան - անճար:
Անբար - բուրկէն, *ambra*:
Անգալ - արգելք, տարածած եկած մարդ, որ կը խանգարէ մըտերիմ խօսակցութիւն մը:
Անգաձ - ականջ:
Անդօրձիլ - չգործած. չստայնակած:
Անխարջ - առանց ծախքի:
Անհնանալու - անհնանալի:
Անդամ - անհոգ, անտրտում:
Անդի - անեղի, այսինքն աղեղի:
Անց է կէնում խօսքդ - զօրութիւն, կշիռ ունի:
Անցկացնել - անցուցանել:
Անցողական - անցաւոր:
Աջալ - օրհաս:
Աջայիթ - չնաշխարհիկ:

Առակած - առակեալ :
 Առակավոր - առակաւոր :
 Առուտէմէն - առուտէն :
 Ասլ - քաջատոհմիկ :
 Ասլադա - քաջատոհմիկ :
 Ասկ - ազգ :
 Ասմավոր - ասմավորութեամբ :
 Ասմավորութեամբ - Յայտարարութեամբ :
 Աստալ (գլուխ) - հրամայիր կտրեն, կտրել տուր :
 Ար - Արարատան :
 Ազ - Երասխ :
 Աղ - օղի :
 Աղի - մազերու երկարն ու լարձը մկրատով հաւասարելը :
 Արմուես - արարմունք :
 Ար - մեծ, վեհազոյն, գլուխաւոր, նաեւ զրկիչ, արբաք ըլիլ զրկուած ըլլալ :
 Արդ անիլ - աղերսանք յայտնել, աղերսել :
 Արնաքամէլի - արիւնաքամ եղած :
 Արուն - արիւն արնի - արիւնի :
 Արք - իշխանութիւն :

Բ

Բար - համեմատ, հաւասար
 Բարթ - տեսակ :
 Բարէլիսանէն - զայն ակէն :
 Բաղաթ - այգեստան :
 Բաղման, բաղմանի - այգեգործ :
 Բանգ - քնարեր զեղ :
 Բանդ - կապ, բանդ անել - կապել, գործէն ետ ձգել :
 Բանդ - խարէութիւն, պատրանք
 Բանդա հալ - ծառայական ստորին վիճակի որպիսութիւն :
 Բաս - վէճ, նաեւ վէճի գործիք :
 Բաս ինչի - ինչո՞ւ համար
 Բարդ - բարկ :

Բարերար - սրտով մտքով հաւատար, նորն արժանիքով օժտեալ :
 Բարիթաւոր - քնարական բանաստեղծութեան երկար ձեւ մը :
 Բարուր - իանձարուր :
 Բաց կ'ուրի - բաց կ'ըլլայ, կը բացուի :
 Բացվիլ - փթթիլ :
 Բափա - վէժա, տուած խօսքին - կատարումն, ուխտապահութիւն հաւատարմութիւն :
 Բէդալ - վատթարագիւ :
 Բէզարիլ, րէզրիլ - ձանձրանալ :
 Բէիզար - ուխտադանց, ուրացող :
 Բէլլու - յայտնի, երևելի :
 Բէմուրվաթ - անողորմ, անգութ :
 Բիրեան - խորով, խորոված, բիրեան անել - խորովել, այրել :
 Բուրք - բողբոջիք, շուրջանակի :
 Բութա - սիրահար :
 Բունիթ - շինուածքի հիմք :
 Բրօյի բրօյի - անչափ ու անհամար :
 Բօզա - արբեցուցիլ խմիչք :
 Բօվուն - հասակին, բօյին :

Գ

Գալ անիլ - գալ :
 Գարդիլ - դարձուած, պտոյտ :
 Գարնան շունչ - դարնան սկիզբը, առաջին օրերը :
 Գափ - ծաղրանքով խօսակցութիւն :
 Գէգին - զետին :
 Գէթ - վնաս, գէթ անիլ՝ վնասել :
 Գթնիլ - գտնել :
 Գիծ - խելագար :
 Գլխիբաց, գլխարաց - այսինքն՝ սգաւոր, հին ժամանակ թիֆլիզի կանայք գլուխին բաց կուլային իրենց մեռելներուն

Վրայ :
 Գլխօք - գլխի տակին :
 Գ'ուզիս - կ'ուզես :
 Գուլ - վարդ :
 Գուրաղ - վարդանոց :
 Գուրաղ - խառնալ :
 Գուրիչ - բեռնի տափակ գլուխը :
 Գուրման - կարծիք, գուրման անիլ - երեակայել, կարծել, միտը բերել :
 Գունք - գոյնք :
 Գուրձ - գործ :
 Գօզալ - սիրուն, չքնազագեղ :
 Գօլ - լիճ :

Դ

Դադա - վարպետ, իմաստուն :
 Դալ - ծննդկանի առաջին կաթը :
 Դաղ - խարան դաղ անիլ - խարանել :
 Դամ - ցնծութիւն, հրճուանք, քէֆ :
 Դամ - որոգայթ, ուսկան, դամ անիլ - որսալ, ուսկանել :
 Դամ ու դավրան - ցնծութիւն :
 Դամբ - ուսկան, ցանց, որոգայթ :
 Դամազ - քիմք, կամք, քէֆ :
 Դանգ - մտալի 4րդ մասը :
 Դաս - զուգակշիռ հնչում նշաւագար աններու, օրկեստր :
 Դաստամազ - հերք, գէօք :
 Դաստամազի թելի շողէն-վարս :
 Դաստուր - սովորութիւն, տարազ, վայել է :
 Դավ - դատախազութիւն, ամբաստանութիւն, բողոք :
 Դար - որպիսութիւն, հնար :
 Դարիլ իմ - դարձած եմ :
 Դէն գէլ - իրմէ հեռու ձգել :
 Դէվէր - զէպի վայր, նուաստ :

Դժար - դժուար :
 Դի - դի՛ր :
 Դիար - գաւառ, երկիր :
 Դիրա - դիպակ :
 Դէդա - մայր :
 Դիդար - գեղեցկութիւն, դէմք :
 Դիփ - համակ, ողջ, բովանդակ :
 Դիփուէնաց - ամէնուն :
 Դինջանալ - հանդարտիլ :
 Դուգուն - խարան : Ֆօնթանիլ :
 Դուս - դուրս, դուս անիլ - աքսորել, քշել, հեռացնել :
 Դորգար - հիւան :
 Դրուստ - ուղիղ :
 Դրօշա - դրօշակ :
 Դօշ - լանջք :

Ե

Եա. եա - կամ-կամ :
 Եադ - օտար, թշնամի :
 Եադէրումէն - թշնամիներէն :
 Եանա եանա - այրելով, այրած :
 Եաշվիլ - համեմատուիլ :
 Եարանի-երաժշտական եղանակ :
 Եարսուն - երեսուն :
 Եարօլտ, կարօտ - վիրաւոր :
 Ել ու մուտ - ծնունդ եւ մահ :
 Ենիգունիա - տեսալ մը կերպաս :
 Երգունց - երկինքէն :
 Եփ - երբ :

Զ

Զադ - առարկայ, բան :
 Զախանիլ - նեղել :
 Զավալ - վնաս :
 Զավթիլ - դրաւել, նուաճել :
 Զար - ոսկի :
 Զարդ - դեղին :

Զարլու - ոսկեհոռու :
 Զարնիչ - ոսկեհիչ :
 Զարուր - անճարութիւն :
 Զափոանդ - քրքրում :
 Զուրիաթ - սերունդ :
 Զուքս - պճնդագեստ :
 Զօզ - զբօսանք :

Է

Էյթիպար - վարկ :
 Էնզլիսէն - առաջուց :
 Էնդուր - վասն այնորիկ :
 Էշխ - սիրահարութիւն :
 Էրիվի - ետեկն :
 Էրիտ - տուփ :

Թ

Թաբաղ - սկաւառակ :
 Թազ - կամար, ձե :
 Թութի զուշ - թութակ :
 Թահր - տեսակ :
 Թադա - կանթ շամամի :
 Թադչա - պատուհան :
 Թամամ - բովանդակ :
 Թամաչա - տեսարան :
 Թամք - Թամբ :
 Թամուր - պէս, տեսակ :
 Թարիփ - գովասանք :
 Թաք - երանի՛ թէ :
 Թէգուզ - Թէպետե :
 Թիլա - ոսկի :
 Թիլ - երկաթ սլաքի, նետի դա-
 նակի :
 Թուրա-թուրա - տեսակ տեսակ :

Ի

Իժուժ - յետոյ :
 Իլթիմազ - աղաչանք, միջնոր

դութիւն :
 Ինթիզար - կարօտանք :
 Իխտիար - իրաւունք, իշխանու-
 թիւն :

Լ

Լալ - ակն :
 Լալա - լալէ, - կակաչ :
 Լայանի - եարունի, զայեանի,
 մէտանի և մասանի երաժշտա-
 կան եղանակներու անուններ են :
 Լամզ - անոյշ խօսակցութիւն :
 Լանդ անիլ - ձօձել :
 Լացիր իմ - լացեր եմ :
 Լի - էլի :
 Լուր - լոր :

Խ

Խաթարբանդ - փղոսկրէ դրուադ :
 Խաթուխալ - թշի խալ :
 Խաթրջա՛ - վտան :
 Խալաթ - պարզե ական հանդերձ :
 Խալխ - բազմութիւն, ժողովուրդ :
 Խայեան - դաւաճան :
 Խան-խան երբեմն-երբեմն :
 Խար - փուշ :
 Խարա կերպաս մը :
 Խարանիլ - անարգել :
 Խափ - խար :
 Խափանդ - ծածկոց :
 Խէչ - խաչ :
 Խէրած - արդիւնաւորեալ :
 Խիվ - խենթ, խելագար :
 Խուզ - խոչ :
 Խուզ - հող :
 Խուզիլ - թաղել :
 Խուճուճ - գանգրաձե :
 Խուճի ջիգար - թոք :
 Խուճն - խորին :

Խջալաթ - ամօթ :
 Խօմ - հաւաստեալ :
 Խօնար - խոնարհ :

Կ

Կամուժ իս - կը կամենաս :
 Կանց - քանդի :
 Կալ - գանգուր մազ :
 Կարայ - կրցի :
 Կէճակ - կայծակ :
 Կ' էհայ - կ'երթայ :
 Կիւք - կեանք :
 Կութ - կոթ :
 Կուճն - բազուկ :
 Կօկօր - կոկոմ :
 Կօնիլ տալ - ընել տալ :
 Կօշկ - ամարանոց :

Հ

Հազիդ - հազած շորդ :
 Հադիդ - երկաթ, կռան :
 Հալիլա - հայելի :
 Համանիլ - սանձել :
 Համան - համայն :
 Համալա - հանապազ :
 Հանդամ - ընկերակից :
 Հայեալու - ամօթով :
 Հայտա - ամօթ :
 Հանգ - նուազ, տեսակ :
 Հասարաթ - կարօտ :
 Հաւաջօւլ - դեղ մը :
 Հարա - աղաղակ :
 Հարանց - հայրերուն :
 Հարփիլ - արբիլ :
 Հէյրաթ - ապուշ :
 Հէնչափ - այնչափ :
 Հէնց - էնէնց - այսպէս :
 Հէսաի - այնպէս :
 Հէյրան - հիացումն :

Հիդ արած - բանալ, լուծ անել :
 Հինդ - Հնդկաստան :
 Հիադ - հետդ :
 Հնպարտութիւն - հպարտութիւն :
 Հուջրա - խցիկ :
 Հուլ - ֆուլ - լուսակն :
 Հուսան - հոսանք :
 Հուսած - հիւսած :
 Հուսուս - հիւսիս :
 Հուսովին - հոտաւէտ :
 Հուր - հիւր :
 Հուրեան բիրեան - քարուքանդ :
 Հօքու - հոգեոյ :

Ղ

Ղադա - Ղադար - չափ :
 Ղազար - պատիժ, բարկութիւն :
 Ղալամթրաչ - գրչատաշ :
 Ղայամքար - ծաղիկներով զար-
 դարուած :
 Ղամար - լուսին :
 Ղայիմ - պինդ, ամուր :
 Ղաստ - աշխատանք :
 Ղարգուղամիլ - բարակ եղէգ :
 Ղարարը - յարմարեալ :
 Ղափանչա - վանդակ :
 Ղէմ - հոգ :
 Ղիմէթ - գին :
 Ղիմիչ արած - անխնայ :
 Ղուլ - զերի, սորուկ :
 Ղուլուզ - սպասուորութիւն :
 Ղուսա - տրտութիւն :
 Ղրկիլ - զրկել :
 Ղրմզ - սրդան :
 Ղօթա - ցանկ, չափար :
 Ղօնադ - հիւր :

Ճ

Ճաղ - ջան :
 Ճարիլ - ձեռք բերել :

Ճարն - հինգ հազար :
Ճուխկ - ճիւղ :
Ճուրտ - ճորտ :

Մ

Մագամ - միթէ :
Մաթ - ապուշ :
Մաթան - վաճառելի իր :
Մայուժ անիլ - նկատել :
Մանանգ - փորձաքար :
Մանգանայ - մամուլ :
Մաջուժ - ուժ տուող դեղ :
Մալթուլ - մետաղէ թել :
Մատ անիլ - արքեզնել :
Մարիփաթ - շնորհ :
Մարջան - բոսոր :
Մէ - մէկ :
Մէ դամադու - միակերպ :
Մէյման - հիւր :
Մէյմանդար - ասպնջական :
Մէձըրվիլ - մեծարել :
Մէր անին - մայր ընեն :
Մինա - կիտուած :
Մի լացցնի - մի լացնել :
Միրա - երկին :
Մուզ սիլ - արծաթակուռ :
Մուզդ - վարձ :
Մուհաջար - վանդակապատ :
Մուրախաս - արձակուրդ :
Մուհաթ - երախ ռազիտու թիւն :
Մըտիլիս - մոտձես :
Մոդ անիլ - կուտել, հաւաքել :

Ն

Նադանի - Նազելի :
Նազ ու դամդէ - պըրելով հայել :
Նալաթ - անէձք :
Նախ - նազաշ, նկար :
Նահախ - ի դուր :
Նամագ - աղ :
Նաքազվ - ատթար, ժլատ :

Նընդիր - ընկեր :
Նըվախտ - յարմար :
Նուգբար - երախայրիք :
Նուղի - շաքարով պատեալ նուշ :
Նուրմէկ - նորոգ :
Նօքար - սպասաւոր :

Շ

Շադա - շար :
Շախաթայի - եղանակի մը ա-
նունն է :
Շահիփ - բարձրագան, շահապ :
Շահթիդիլ - տօնավաճառ :
Շամամ - սելս, ստինք :
Շանց տալ - ցուցնել :
Շառ - զրպարտութիւն :
Շավարդան - բազայ :
Շար - արդարութիւն, դատաս-
տան :
Շարբար - նուրբ մանած մե-
տաքս :
Շարթ - անհալ մեղր :
Շափաղաթ - շողիւն :
Շրվաք - շուք :
Շիմշատ - տուախ :
Շիրմայի - փղոսկր :
Շնուք - շնորհք :
Շուխկ - շող :
Շուշէդ - սիրտդ :
Շուս տալ - դարձնել, շրջել :
Շքար - որս :
Շօվդ - շող :

Ո

Ումիկ - յոյս :
Ումր - կեանք :

Չ

Չայ - երկդոյն մազ :

Չաղ - ուրախ, զուարթ :
Չաղ անիլ - արծարծել :
Չանգ, չանդիր - բամբուլ :
Չարդախ - 4 կամարեայ բարձր
չինուած :
Չարխ ու փալագ - ընթացք :
Չափար - շրջանակ, ցանկ :
Չի կանա - չի կրնար :
Չրաղ - ճրագ :
Չօնգուր - չանգ - նուագարան մը :

Պ

Պարքիվէ - պարգևէ :
Պէժ - կայծ :
Պուճպուճա - կակաշ :
Պոշ - շուրթն :

Ջ

Ջաղուքար - կախարդ :
Ջալլաթ - դահիճ :
Ջամ - հայելի, մէկ հաշուի դու-
մար :
Ջամալ - դէմք :
Ջառ - զօրք :
Ջարա - վիրաբոյժ :
Ջափա - աշխատանք :
Ջէյրան - այժեամն :
Ջիդր - բարկութիւն, ոխ, քէն :
Ջիղջիդա - ափ մը յարդ :
Ջիռանալ - ջեռանալ :
Ջուհար - աչքի լոյս, դոյապու-
թիւն :
Ջուհարդար - պաղպաջաւոր :
Ջուճուճ - խելագար :
Ջուրաթ - յանդգնութիւն :

Ռ

Ռադ անիլ - հեռացնել :
Ռադա - շրջանակ փեղկի :

Ռախտ - հանդերձ, ճիւղ : զարդ :
Ռախտար - մաքսաւոր :
Ռանմ - գուլթ, ողորմութիւն :
Ռանդէռանգ - զոյնգոյն :
Ռաստ դալ - պատահիլ :

Ս

Սադաղ - կապարձք :
Սագ - նուագարան մը :
Սաղա յարմարող :
Սաղանդար - սաղէնդէ - նը-
ւագածու :
Սաղ դալ - պատշաճիլ, յարմարիլ :
Սարր - համբերութիւն :
Ստլու - նօճի :
Սալու դալ - նոճիի ճիւղ :
Սաղ - կենդանի :
Սաջար - ծառ, թուփ :
Սափա - խրախճանք :
Սէլավ - ուղիւ ջուր :
Սէյրան - տեսարան, ճեմելը :
Սէյրանգուհ - տեսարան, զոյսա-
րան :
Սէվադա - սևութիւն :
Սիմ - պղինձէ թել նուագարանի :
Սիպտակիլ - սպիտակիլ :
Սիվ - սե :
Սիրմա - դուտ արծաթ :
Սուրաթ - աննման գեղեցկու-
թիւն :
Սոյրաթ - խօսակցութիւն :
Սօվդագար - վաճառական :
Սքուր - սգաւոր :

Վ

Վազ - ուս որթոյ :
Վախտ - ժամանակ :
Վար անիլ - շինել :
Վարադնած - ոսկեգօծ :
Վիր կօծիմ - վար կ'ածեմ :
Վիթիլ - վայթել :

Վիր կօնիս - վեր անել :
 Վունց - ոչ, ինչպէս, որպէս :
 Վունց օր վուր - ինչպէս որ :
 Վուրսնուրթ - որսորդ :
 Վուր - որ :
 Վրէդ - վրադ :

S

Տահտի թավուս - սակեղրուագ :
 Տէհայ - տեսայ :
 Տիս - ի տես :
 Տնդդել - զննել :
 Տուսաղ - բանտարկեալ, թակարդ :
 Տօլ - համահասակ :

P

Քաղամ - հրամանագիր արքայի :
 Քաղիփ - արգելիչ սիրահարնե-
 բու միջև :
 Քանդ - երանդ - զոյն, խար-
 դախութիւն :
 Քաշտ - թեւաւոր ձի (hippogriffe)
 Քափայ - տան պատուաւոր տեղը :
 Քիչխանդ - ծաղր, հեգնանք :
 Քուքար - ստաշնի գործած
 նուրբ ծայրը :

Փ

Փալ - հմայք, բարի աստղ :
 Փանմ - ուշ :
 Փարի - վահան :
 Փաք - ահ, երկիւղ :

Փէնդ - կապ :
 Փիայա - գինիով լի բաժակ :
 Փիանդազ - թանկագին զիպակ :
 Փիր - ծեր :
 Փջան - ըմպանակ :
 Փուլ ու փանդ անիլ - քանդել :
 Փուր - փոր :
 Փստա - պիտտակ :
 Փօթօլ - տերև :

Ք

Քաղկուժ - քաղաքին մէջ :
 Քաման - աղեղն :
 Քաշ - կշիռ :
 Քաշա - քաշէ :
 Քաշիլ - կշռել :
 Քար - քարայր :
 Քարգան - գործարան :
 Քար անիլ - օգնել :
 Քարխանա - գործատուն :
 Քիզիդ - քեղ հետ :
 Քիզ ավէլ - բացի քեզմէ :
 Քուլիչ - քսանեակ :
 Քուրայ - հալոց :
 Քրիհ - վարձ :

Օ

Օսկէ - սակիէ :
 Օխնրվիլ - օրհնել :
 Օրն ի օր - օրէ օր :

→ ← ՎԵՐՁ → ←

2013

ԳԻՆ 7 ՅՐ.

Յանձնարարութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցեին.
V. Kévorkian B. P. 409 Beyrouth

